

شناسایی و رتبه‌بندی عوامل مؤثر در تسهیم منابع مالی سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری با استفاده از روش دلفی فازی و فرآیند تحلیل سلسله مراتبی فازی

مهدی زارع بیدکی

دانشجوی دکتری حسابداری، دانشکده مدیریت، حسابداری و اقتصاد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بیرجند، ایران
Dmk.zare@gmail.com

حبیب الله نخعی

عضو هیأت علمی و استادیار گروه حسابداری، دانشکده مدیریت، حسابداری و اقتصاد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بیرجند، ایران، (نویسنده مسؤول)
habibollahnakhaei@yahoo.com

قدرت اله طالب نیا

عضو هیأت علمی و دانشیار گروه حسابداری، دانشکده مدیریت، حسابداری و اقتصاد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم تحقیقات، تهران، ایران،
gh_talebniya@yahoo.com

محمود معین‌الدین

عضو هیأت علمی و دانشیار گروه حسابداری، دانشکده مدیریت، حسابداری و اقتصاد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد یزد، ایران،
mahmoudmoein@iauyazd.ac.ir

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۲/۲۰ تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۶/۰۱

چکیده

بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد آخرین مدل اصلاحی بودجه‌ریزی است که در ایران مطرح شده و در صورت اجرای آن با هدف بهبود مدیریت سازمان‌های دولتی تردیدی نیست. طی سال‌های اخیر نیز با تأکید بر آن در بند (پ) ماده ۷ قانون برنامه ششم توسعه به‌عنوان نظام بودجه‌ریزی منتخب مورد توجه خاص قرار گرفته است. به همین لحاظ پژوهش حاضر رسالت خود را به شناسایی و رتبه‌بندی عوامل مؤثر در تسهیم منابع مالی سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری اختصاص داده است. در گام اول برای انسجام و گردآوری دانش ذهنی خبرگان، با انجام مطالعات کتابخانه‌ای، منابع مختلفی بر اساس بودجه مصوب ابلاغی (آیین‌نامه ایجاد، اصلاح، تکمیل، درجه‌بندی و نرخ‌گذاری تاسیسات گردشگری و نظارت بر آنها) تهیه و عوامل اولیه شناسایی شده با اجماع ۱۲ نفر از خبرگان (به عنوان پانل اولیه دلفی) به بحث و تبادل نظر گذاشته شد. سپس معیارهای مؤثر در تسهیم منابع مالی جمعاً به تعداد ۱۳۰ معیار که در ۱۰ عامل دسته‌بندی شدند. در گام بعدی برای شناسایی عوامل مؤثر مذکور با استفاده از تکنیک دلفی فازی و اجماع خبرگان (به عنوان پانل ثانویه دلفی) به بررسی تاثیرگذاری آنها در توزیع منابع مالی پرداخته شد که نهایت ۲۴ معیار تأیید گردید. این معیارها با استفاده از تکنیک تحلیل سلسله مراتبی فازی رتبه‌بندی گردیدند که ۳ معیار «ثبت ملی و جهانی آثار منقول تاریخی فرهنگی و طبیعی»، «تعداد آثار ثبت جهانی شده» و «آب و هوا و اقلیم سرزمینی» به عنوان مهم‌ترین معیار در تسهیم منابع مالی مشخص گردیدند.

واژه‌های کلیدی: بودجه‌ریزی، سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، دلفی فازی، تحلیل سلسله‌مراتبی فازی.

۱- مقدمه

برای ارائه خدمات به بخش عمومی، نیاز به یک برنامه‌ی دقیق و بالغ، جهت دستیابی به حداکثر نتیجه ممکن می‌باشد. برنامه دولت برای اجرای امور مالی سازمان‌ها یا مناطق جغرافیایی و استان‌ها، در قالب بودجه ترسیم می‌شود که نشان‌دهنده وظایف و کارکردهای دولت در اجرای امور عمومی و مسؤولیت‌هایش می‌باشد (ویگونا و همکاران^۱، ۲۰۱۷). غیرعملیاتی و شفاف نبودن و عدم دستیابی به اهداف مورد نظر، از اشکالات اساسی نظام بودجه‌ریزی دستگاه‌های اجرایی دولتی می‌باشد (کروهان^۲، ۲۰۱۳ و رابینسون، ۲۰۰۵). به همین خاطر امروزه دستگاه‌های اجرایی دولتی و نهادهای عمومی به دلیل افزایش فشار برای بهبود پاسخگویی و شفافیت عملکرد خود، به رویکردهای نوین مدیریت از جمله تغییر نظام‌های بودجه‌بندی خود به نظام‌های عملکردمحور روی آورده‌اند. بدین ترتیب، بودجه‌بندی عملیاتی به عنوان بهینه‌ترین روش بودجه‌ریزی پذیرفته شده در کانون توجه دستگاه‌های اجرایی دولتی قرار گرفته است.

بودجه با رویکرد عملکردی، یک نظام بودجه‌ریزی است که اقدامات را در جهت دستیابی به نتایج کاری و یا خروجی‌های منابع و هزینه‌های تخصیص یافته، اولویت‌بندی می‌کند. برای سازمان‌های دولتی، بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد مناسب‌تر از بودجه‌های سازمانی یا پروژه‌ای پیش‌بینی شده است (یوهرتیانا و فاتون^۳، ۲۰۲۰). بودجه‌ریزی عملیاتی در واقع همان بودجه برنامه‌ای است که به‌نحو دقیق‌تر و روشن‌تر اجرای برنامه‌ها را از دیدگاه فایده-هزینه تجزیه و تحلیل می‌نماید. با روش تعیین واحد حجم کار، اندازه‌گیری حجم کار، بهای تمام‌شده تولید یا خدمت را به دست می‌آورد و با استانداردها مقایسه تطبیقی و تحلیلی می‌نماید، از علل افزایش بهای تمام‌شده آگاهی می‌یابد و در نهایت به اصلاح مدیریت سازمان کمک می‌کند و مدیر همواره مورد پاسخگویی و ارزشیابی قرار می‌گیرد (کرامتی و بیات، ۱۳۹۵). علاوه بر این در پژوهش‌های متعددی (نظیر سیاویه و همکاران^۴، ۲۰۱۶؛ پرادانا و سوپادمی^۵، ۲۰۱۸؛ دی‌جائلی و سبحان^۶ (۲۰۱۹) و سوهارتینی و همکاران^۷ (۲۰۱۹)) تأثیر مثبت بودجه‌ریزی عملیاتی بر بهبود عملکرد تأکید شده است.

مهم‌ترین چالش و اشکال اساسی در نظام بودجه‌ریزی کشور ما نیز، غیرعملیاتی و شفاف نبودن (واعظ‌قاسمی و همکاران، ۱۳۹۷؛ کرامتی و بیات، ۱۳۹۵؛ فروغی و همکاران، ۱۳۹۱)

می‌باشد. هرچند از دیدگاه حاکمیت سیاسی کشور، بیشتر دشواری‌ها و مسائل بودجه‌ای ایران، معلول نارسایی‌های منابع، انگاشته می‌شود اما تحلیل ساختارها و عملکردهای بودجه‌ای در مقایسه با منابع و امکانات مالی دولت‌ها، بیانگر ناکارآمدیهای ساختاری در فرآیند انتخاب اولویت‌ها و تخصیص بودجه است (واعظ‌قاسمی و همکاران، ۱۳۹۷). بنابراین دولت به سمت نظام بودجه‌ریزی عملیاتی حرکت کرده و به استناد قوانین، مقررات و ضوابط موجود در حال حاضر مبنای بودجه‌بندی عملیاتی ملاک عمل است (پورعلی و کاکوان، ۱۳۹۵).

وزارت میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و پیش از آن سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری همواره با محدودیت‌های بودجه‌ای مواجه بوده است، بنابراین نظام بودجه‌ریزی عملیاتی را مطابق با اسناد بالادستی و نظام کلان بودجه‌ریزی کشور مورد توجه قرار داده است. چالش‌های مختلفی نظیر نبود شاخص‌ها و معیارهایی جهت تسهیم منابع و تخصیص بودجه، عدم استقرار سیستم حسابداری تعهدی، عدم توانایی در محاسبه بهای تمام شده خدمات در بخش میراث فرهنگی، مهمترین موانع اجرای آن می‌باشد، به‌گونه‌ای که در برخی از موارد عملاً قابلیت اجرایی ندارد. لذا این پژوهش به دنبال شناسایی عوامل مؤثر در تسهیم منابع مالی است. منظور از عوامل مؤثر در تسهیم منابع مالی، عواملی است که به هر نحو ممکن در مصرف منابع مالی بر اساس شرح هزینه مربوطه تأثیرگذار بوده و در حال حاضر مبنای تعیین قدرالسهم واحدهای تابعه در سطح کشور و استان‌های تابعه ملاک محاسبه قرار نمی‌گیرد (جعفرنیا و جاهد، ۱۳۹۴). لذا شناسایی عوامل مؤثر در تسهیم منابع مالی وزارت میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و تخصیص بودجه به واحدهای تابعه و رتبه‌بندی این عوامل با استفاده از جمع‌آوری نظرات خبرگان، ضروری است.

پژوهش حاضر به بررسی وضعیت فعلی بودجه‌ریزی در وزارت میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری کشور می‌پردازد و سپس با مراجعه به پژوهش‌های موجود و نیز کسب آرای خبرگان معیارهای مؤثر در تخصیص بودجه که مورد اجماع خبرگان می‌باشد، جهت تخصیص بهینه بودجه به سازمان‌ها و واحدهای تابعه ارائه می‌دهد. این پژوهش به دنبال پاسخ به این پرسش‌ها است: ۱- عوامل فعلی مورد استفاده در سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری کشور کدامند؟ و ۲- آیا با استفاده از تکنیک دلفی فازی و کسب اجماع خبرگان

⁵ Pradana, I. G. A. G., & Supadmi, N. L.

⁶ Djaelani Yustiana, & Subhan

⁷ Suhartini, D., Riadi, E., & Sari, R. P.

¹ Wiguna, L. Y. P., Sukartha, I. M., & Astika, I. B. P.

² Kurrohman, T.

³ Indrawati Yuhertiana and Fatun Fatun

⁴ Syawie, M. F., Saerang, D. P. E., & Pontoh, W.

تا اینکه در برنامه چهارم توسعه به موجب مواد ۱۳۸ و ۱۴۴ این قانون به طور کلی برای کلیه دستگاه‌ها، بودجه‌ریزی عملیاتی و محاسبه قیمت تمام‌شده فعالیت دستگاه‌ها مورد توجه ویژه قرار گرفت و در اجرای آن، مرحله اول بودجه‌ریزی بر مبنای عملکرد با عنوان شفاف‌سازی از سال ۱۳۸۵ آغاز گردید. این مهم در برنامه پنجم توسعه که تا پایان سال جاری ادامه دارد تنفیذ و به نظر می‌رسد در اجرای سیاستهای اقتصاد مقاومتی، اعتلاء انضباط مالی دولت و استفاده بهینه از درآمدهای ملی در شرایط اعمال تحریم‌های اخیر در برنامه ششم توسعه نیز تکرار گردد.

تاکنون مطالعاتی در مورد تعیین شاخص‌های مؤثر در تسهیم منابع مالی سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری انجام نگرفته و یکی از جنبه‌های نوآوری این پژوهش همین مورد است و اکثر قریب به اتفاق پژوهش‌های موجود بر مبنای لزوم به‌کارگیری روش بودجه عملیاتی می‌باشد، به عنوان مثال؛ قلی‌زاده و کهن‌روز (۱۳۹۴) به بررسی الزامات بودجه‌ریزی عملیاتی در نظام آموزش عالی کشور بود. نتایج نشان داد که از میان عوامل مذکور، عوامل مدیریتی مهمترین عامل در استقرار بودجه‌ریزی عملیاتی در نظام آموزش عالی کشور به شمار می‌رود.

کرامتی و بیات (۱۳۹۵) به ارزیابی و رتبه‌بندی ابعاد سه‌گانه توانایی، اختیار، پذیرش و مولفه‌های نه‌گانه تاثیرگذار بر اجرای بودجه‌بندی عملیاتی در شرکت‌های آب و فاضلاب ایران پرداختند. نتایج حاکی از آن بود که همه ابعاد سه‌گانه و مولفه‌های نه‌گانه بر اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی در شرکت آب و فاضلاب تاثیر دارند. به علاوه، توانایی، در مرتبه یکم تاثیر بر بودجه‌ریزی عملیاتی بوده و اختیار و پذیرش در مرتبه‌های دوم و سوم قرار گرفته‌اند. به این ترتیب، قبل از هر اقدامی برای اجرای موفقیت‌آمیز بودجه‌ریزی عملیاتی باید توانایی آن از لحاظ توانایی ارزیابی عملکرد، توانایی فنی و توانایی نیروی انسانی به وجود آید.

آرامش و همکاران (۱۳۹۷) به بررسی ارائه الگوی پیاده‌سازی بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد با تکنیک ترکیبی دلفی فازی و فرآیند تحلیل سلسله مراتبی فازی پرداختند. در این پژوهش اقدام به ارائه الگوی پیاده‌سازی بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد با اتخاذ تکنیک دلفی فازی برای معرفی محرک‌های هزینه مؤثر در تسهیم منابع به فعالیت‌های پلیس آگاهی و استفاده از تکنیک FAHP جهت تعیین اهمیت آنها از طریق محاسبه اوزان مربوطه شده است. نتایج حاصل حاکی از این بود که برای اجرای موفقیت‌آمیز بودجه‌ریزی بر مبنای عملکرد، باید به عوامل متعدد در تسهیم منابع پلیس آگاهی توجه شود که از میان آنها تعداد

بودجه‌ریزی دستگاه مورد مطالعه، می‌توان به یک مدل مناسب برای شناسایی عوامل مؤثر در تسهیم منابع مالی دست یافت؟ در ادامه ابتدا به مبانی نظری و ارائه پیشینه پژوهش‌های انجام‌گرفته در این حوزه پرداخته می‌شود، سپس روش‌شناسی پژوهش تبیین و بر اساس این روش، یافته‌های پژوهش ارائه خواهد شد. در انتها نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل‌ها، بحث، نتیجه‌گیری و جمع‌بندی می‌گردد.

۲- مبانی نظری پژوهش

نظام بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد (بودجه‌ریزی عملیاتی) به عنوان یک نظام مدیریتی برای ارتقای کارایی و اثربخشی مصرف منابع سازمانی مورد توجه جدی دولت‌ها در سطوح ملی و محلی بوده است. در این نظام اعتبارات بودجه‌ای بر مبنای عملکرد واحدهای سازمانی در راستای تولید خروجی‌ها (محصولات و خدمات) یا همان اهداف کوتاه‌مدت و یا دستیابی به پیامدها و یا همان اهداف بلندمدت، تخصیص می‌یابد و بدین ترتیب سازمان به سمت افزایش شفافیت در نحوه مصرف منابع برای انجام فعالیت‌ها، تولید خروجی‌ها و دستیابی به اهداف و استراتژی‌ها و نیز پاسخگویی بیشتر سوق می‌یابد (قلی‌زاده و کهن‌روز، ۱۳۹۴).

تعیین بودجه دستگاه‌ها از سال ۱۳۴۳ که وظیفه بودجه‌ریزی از وزارت امور اقتصاد دارایی کشور (مالیه قدیم) به سازمان برنامه و بودجه (دفتر مرکزی سابق) واگذار گردید به صورت برنامه‌ای آغاز گردیده و به تدریج روند تکاملی خود را طی نمود. در سال ۱۳۵۱ قانون برنامه و بودجه کشور به تصویب قوه مقننه رسید و به موجب بند ۴ ماده ۱، بند ۸، بند ۱۳، بند ۱۴ و بند ۱۹ این قانون دستگاه‌های اجرایی مکلف شدند برنامه و بودجه سالانه خود را که شامل فعالیت‌های جاری و طرح‌های عمرانی می‌باشد به سازمان پیشنهاد نمایند و سازمان نیز با توجه به هدف‌ها و سیاست‌های مندرج در برنامه پنج‌ساله، هدف‌های مشخص و عملیات اجرایی سالانه دستگاه‌ها را در قالب برنامه سالانه دولت به همراه بودجه کل کشور به مجلس تقدیم کند. دستگاه‌ها نیز موظفند پس از تصویب برنامه و بودجه سالانه براساس شرح فعالیت‌ها و طرح‌های توافق شده با سازمان و در حدود اعتبارات مصوب عمل نمایند. به دنبال تصویب قانون برنامه و بودجه اتفاقات مثبتی در نظام بودجه‌ریزی کشور افتاد و پایه‌های استفاده از روش‌های علمی جدید بودجه‌ریزی نظیر بودجه‌ریزی بر مبنای عملکرد گذاشته شد. اما متأسفانه افزایش قیمت نفت و چندبرابری شدن منابع مالی دولت موجب بروز بی‌انضباطی مالی در نظام بودجه‌ریزی گردید و همه گام‌های جدید برداشته‌شده در زمینه بودجه‌ریزی به دست فراموشی سپرده شد. این وضعیت تا برنامه چهارم توسعه ادامه داشت.

کمی پرونده‌های قضایی، کارکنان، دستگاه‌ها و تجهیزات تخصصی، متهمان و خودروها اهمیت ویژه‌ای دارند.

حیدری و همکاران (۱۳۹۷) به بررسی نقش عوامل درون‌سازمانی در پیاده‌سازی نظام بودجه‌ریزی عملیاتی: رویکرد مدل‌سازی ساختاری تفسیری (مورد مطالعه: شهرداری تهران) پرداختند. در این پژوهش ضمن معرفی عوامل درون‌سازمانی مؤثر بر اجرای نظام بودجه‌ریزی عملیاتی، تلاش شده است با توجه به میزان اثرگذاری و اثرپذیری هر یک از عوامل، ارتباط بین عوامل در قالب یک مدل مفهومی بیان شود. نتایج پژوهش نشان می‌دهد به طور کلی یازده عامل اصلی درون‌سازمانی، در اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی مؤثر هستند که عامل شهروندمداری، کمترین اثرگذاری و عامل سیستم‌های اطلاعات یکپارچه، بیشترین اثرگذاری را دارد. با توجه به نتایج حاصل از تحلیل MICMAC، هیچ یک از عوامل در ناحیه خودگران قرار نگرفته و دو عامل در ناحیه وابسته، هشت عامل در ناحیه ارتباطی و تنها عامل سیستم‌های یکپارچه اطلاعات در ناحیه مستقل قرار گرفته است.

در مورد پژوهش‌های خارجی نیز پژوهشی مشابه طرح پژوهش حاضر تاکنون انجام نگرفته و اکثر قریب به اتفاق پژوهش‌های موجود بر مبنای لزوم به‌کارگیری روش بودجه‌ریزی عملیاتی است. مطالعه پیشینه این موضوع نشان می‌دهد که تاریخچه آن به اواخر دهه ۱۹۵۰، یعنی زمانی که ارتش آمریکا از این نوع بودجه‌ریزی استفاده می‌کرد، برمی‌گردد. البته قبل از آن با رشد سریع ابعاد دولت فدرال آمریکا در خلال دهه ۱۹۳۰ مشخص شده بود که تاکید صرف بر کنترل بودجه کافی نبوده و علاوه بر کنترل بودجه‌ای به شاخص‌ها و ابزارهایی جهت ارزیابی و سنجش عملکرد سازمان‌های وابسته به دولت نیاز است (سلیمانی‌آشتیانی، ۱۳۸۸). در دهه ۱۹۵۰ تعدادی از دولت‌های ایالتی و محلی جنبه‌هایی از بودجه‌ریزی عملیاتی را تجربه کردند، ولی در اغلب موارد این تجربه ناموفق بود و در نتیجه این روش بودجه‌ریزی در دهه ۱۹۶۰ عملاً کنار گذاشته شد. از دهه ۱۹۹۰ به بعد در پی تصویب لایحه‌هایی در دولت فدرال مجدداً این رویکرد در ایالت‌ها مورد توجه قرار گرفت (احمدی، ۱۳۸۲). در دهه ۱۹۶۰ کانادا نیز نظام بودجه‌ریزی بر مبنای عملکرد را آغاز کرد. در این دهه توجه بیشتر معطوف به مرتبط ساختن مخارج با نتایج و محصولات بود. دولت کانادا در دهه ۱۹۷۰ ارزیابی برنامه‌ها و اثربخشی آنها را در دستور کار خود قرار داد. کشورهای دیگری در دهه ۱۹۹۰ و بعد از آن به این نوع

بودجه‌ریزی روی آوردند. از جمله این کشورها می‌توان به شیلی، کلمبیا، انگلستان، ایرلند، مصر، مکزیک، اسپانیا، تانزانیا، استرالیا، اوگاندا، هلند، نیوزیلند و چند کشور توسعه یافته و در حال توسعه دیگر از جمله ایران اشاره کرد (احمدی، ۱۳۸۲).

اولین مجموعه از پژوهش‌ها درباره بودجه‌ریزی عملیاتی را ماتئو آندریوس^۱ همراه با همکارش هرب هیل^۲ در دانشگاه ویرجینیا با عنوان "تأثیر سیستم بودجه‌ریزی سنتی بر اثربخشی سیستم بودجه‌ریزی عملیاتی: نگاهی متفاوت به یافته‌های جدید" انجام دادند. در این پژوهش برای اولین بار عامل اثربخشی و صرفه‌جویی به موضوع بودجه‌ریزی اضافه گردید. در ادامه ملکرز و ویلافی^۳ (۱۹۹۸) برای پاسخ به سؤال الزامات بودجه‌ریزی عملیاتی، نظرسنجی‌های مختلفی را برای ایالت‌های آمریکا انجام دادند و دریافتند که بجز سه ایالت، همه ایالت‌ها دارای الزامات بودجه‌ریزی عملیاتی بوده‌اند و اکثر آن‌ها زمینه‌های قانونی را در دهه ۱۹۹۰ میلادی ایجاد کرده‌اند

جوردن و هکبارت^۴ (۱۹۹۹) نتایج نظرسنجی از مقامات اجرایی بودجه ایالتی را به منظور تعیین آثار عملیاتی‌کردن بودجه بر تصمیمات بودجه‌ای ارائه نمودند. آنها تایید کردند که بودجه‌ریزی عملیاتی به نحو گسترده‌ای در آمریکا به کار می‌رود، ولی این تنها شیوه ارزیابی عملکرد است که بر تخصیص منابع اثر می‌گذارد.

یانگ^۵ (۲۰۰۳) در مقاله "سیستم بودجه‌ریزی بر مبنای عملکرد" به این نتیجه رسید که استفاده از اطلاعات عملکردی و بودجه‌ریزی عملیاتی منجر به تصمیمات بهتر در تخصیص اعتبارات و بودجه در کنگره می‌شود. ولی علاوه بر آن ممکن است عوامل سیاسی و اجتماعی و اقتصادی هم در این امر دخالت داشته باشند. در هر حال، نتیجه کلی این بوده که استفاده از بودجه‌ریزی عملیاتی باعث افزایش کارایی منابع مصرفی دولت می‌شود.

در پژوهش دیگری جوردن و هکبارت^۶ (۲۰۰۵) با انجام پژوهشی تحت عنوان "اهداف و موفقیت پیاده‌سازی بودجه‌ریزی عملیاتی" که میزان اهمیت مسئولیت پاسخگویی و همچنین تحقق مناسب آن با اجرای سیستم بودجه‌ریزی عملیاتی را مورد بررسی قرار می‌داد، دریافتند که هدف اصلی دولت از اجرای سیستم بودجه‌ریزی عملیاتی، بهبود مسئولیت پاسخگویی برنامه‌ای می‌باشد. سپس این پژوهشگران به بررسی میزان موفقیت دستیابی به هدفهای استقرار سیستم بودجه‌ریزی عملیاتی پرداختند. در این حالت میزان موفقیت در دستیابی به

4 Jordan & Hackbart

5 Young

6 Jordan & Hackbart

1 Mathew Andrews

2 Herb Hill

3 Melkers & Willoughby

مستولیت قانونگذاری و ظرفیت سازی از مهم ترین عوامل شناسایی شده هستند که به آن اشاره شده است. البته عوامل ارتباط محیطی نیز مورد بررسی قرار گرفته اند که فاقد رابطه معناداری با عوامل توصیف شده هستند.

زینیا و نما^۴ (۲۰۱۶) در پژوهشی با عنوان «برنامه ریزی بر مبنای عملکرد زیمبابوه: مفاهیم و عوامل موفقیت»، چارچوب قانونی، برنامه‌ریزی استراتژی، توانمندی و ظرفیت، اولویت‌بندی هزینه‌ها، فرمول و ساختار بودجه‌ریزی، انتقال انگیزه، استراتژی ارتباطات، پاسخگویی، گزارش و نظارت و ارزیابی را به عنوان عوامل کلیدی موفقیت در استقرار بودجه‌ریزی عملیاتی، شناسایی کردند.

سباستین و همکاران^۵ (۲۰۱۶) در پژوهشی به بررسی فرایند تغییر از مبنای نقدی حسابداری به مبنای تعهدی در بخش عمومی و رابطه بین حسابداری تعهدی و بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد در سه دهه اخیر پرداختند. آنان براهمیت و جایگاه حسابداران در این فرایند تأکید ویژه کردند. نتایج پژوهش سباستین و همکاران نشان داد که تغییرات در نظام حسابداری به راحتی امکان‌پذیر نخواهد بود، بلکه متضمن لحاظ کردن عوامل مختلفی در این زمینه است.

ساریونته و دالیمنثه^۶ (۲۰۱۷) پژوهشی با عنوان اجرای بودجه‌ریزی بر مبنای عملکرد در بخش دولتی اندونزی انجام دادند. آنها در پژوهش خود دقت در مشخص کردن اهداف اصلی، تعیین شاخص‌های عملکرد که نشان‌دهنده نتیجه هر برنامه است، شناسایی برنامه‌ها و فعالیت‌های ارجح با در نظر گرفتن محدودیت منابع و تعیین هزینه هر یک از برنامه‌ها و فعالیت‌های بخش دولتی را به عنوان عوامل اصلی موفقیت بودجه‌ریزی عملیاتی عنوان کردند، به عبارتی دیگر، دقت در هزینه‌های مبتنی بر فعالیت عامل اصلی موفقیت بودجه‌ریزی عملیاتی در بخش دولتی است و توجه به مدیریت هزینه مهم‌ترین عامل مؤثر بر بودجه‌ریزی عملیاتی شناخته شد.

مارتی^۷ (۲۰۱۹) به بررسی عوامل موفقیت برای پیاده‌سازی بودجه‌ریزی عملکرد پرداخته است و برای این کار مقایسه‌ای از پیاده‌سازی بودجه‌ریزی عملکرد در حکومت‌های مرکزی کشورهای OECD پرداخته است. بر اساس سوابق پژوهشی مشخص گردیده که موفقیت در بودجه‌ریزی عملکرد نیاز به انعطاف‌پذیری بودجه‌ای و چارچوب مخارج میان‌مدت^۸ دارد. این پژوهش بر روی ارتباط بین بودجه‌ریزی عملکرد، چارچوب

هدف بهبود پاسخگویی برنامه‌ای بالاترین نمره را داشت و کمترین نمره به هدف تغییر در تخصیص بودجه مربوطه داده شد. همچنین در بررسی‌های مربوط به بودجه‌ریزی عملیاتی به عنوان ابزاری برای پاسخگویی، به این نتیجه رسیدند که اندازه‌گیری عملکرد، باعث بهبود مسئولیت پاسخگویی نسبت به دستگاه‌های اجرایی می‌شود.

گیلمور و دوگرتی^۱ (۲۰۰۶) در پژوهشی با عنوان "تأثیر بودجه‌ریزی عملیاتی بر درآمد‌های ایالت‌ها" چگونگی اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی و آثار مثبت و منفی آن در ایالت‌ها را مورد بررسی قرار دادند. رابینسون و لست^۲ (۲۰۰۹) در پژوهشی با عنوان "یک مدل پایه‌ای برای بودجه‌ریزی عملیاتی" مدل چند جانبه‌ای را برای اجرای اثربخش بودجه‌ریزی عملیاتی تدوین کردند.

یی‌لو و همکاران^۳ (۲۰۱۱) در پژوهشی با عنوان "بودجه‌ریزی عملیاتی در ایالات متحده-آنچه که قانون برای اجرای آن الزام نموده است؟" به بررسی محتوای قانون بودجه‌ریزی عملکرد و ارتباط آن با کیفیت اجرایی سیستم بودجه‌ریزی عملیاتی پرداخته‌اند. پژوهش‌های آنها نشان داد در ایالاتی که سیستم بودجه‌ریزی عملیاتی به خوبی اجرا می‌شود بیشتر از ایالت‌هایی که بودجه‌ریزی عملیاتی در آنها اجرا نمی‌شود یا بصورت ضعیف اجرا می‌گردد به تصویب قوانین و مقررات مربوط به سیستم بودجه‌ریزی عملیاتی می‌پردازند. نتایج پژوهش آنها نشان می‌دهد قانون بودجه‌ریزی عملکرد که شامل دستورالعمل‌های تفصیلی درباره توسعه، گزارشگری و استفاده داده‌های عملکرد باشد به استفاده قوی‌تر از سیستم‌های بودجه‌ریزی عملکرد در ایالات منجر می‌شود.

در پژوهش دیگری یی‌لو و همکاران (۲۰۱۵) تحت عنوان "بودجه‌ریزی عملیاتی در ایالات آمریکا: چارچوب یکپارچه سازی عملکرد با بودجه‌بندی" اشاره نموده اند که علی‌رغم تلاش بیست ساله جهت ارائه چارچوبی یکپارچه برای اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی، همچنان موفق به برقراری ارتباط بین عوامل مؤثر شناسایی شده بر بودجه‌ریزی عملیاتی نشده‌اند. در این پژوهش صرفاً به این نتیجه دست یافته اند که یک چارچوب پیشنهادی برای مطالعه ماهیت روابط میان عوامل مختلف سیاسی، اقتصادی، حقوقی و سازمانی با بودجه‌ریزی عملیاتی در دولت ایالتی آمریکا امری مشهود و ضروری است. در این پژوهش وجود عواملی نظیر پایه و اساس حقوقی، سنجش مدیریت عملکرد،

⁵ Sebastian

⁶ Surianti and Dalimunthe

⁷ Caridad Martí

⁸ Medium-Term Expenditure Framework (MTEF)

1 Gilmour & Dugretti

2 Robinson & List

3 Yi Lu and etal

4 Zinyama and Nhema

خلاقانه بین بخش‌های مختلف شهرداری‌ها جهت تخصیص بودجه با رویکرد همکاری و مشارکت می‌گردد.

یوهرتیانا و فاتون (۲۰۲۰) پژوهشی را در حوزه عملکرد مدیریتی در بخش عمومی انجام دادند. هدف پژوهش ایشان، بررسی تأثیر بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد بر عملکرد مسئولان دولتی بوده‌است که با استفاده از روش‌های کمی و ابزار پرسشنامه، داده‌های مورد نیاز جمع‌آوری گردیده‌است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد موجب بهبود عملکرد مسئولان دولتی می‌گردد. هم‌چنین در این پژوهش، متغیر رهبری به عنوان یک متغیر میانجی در مدل پژوهش، مورد آزمون قرار گرفت که تأثیرگذاری آن مورد تأیید قرار نگرفت و بنابراین نقش بودجه‌ریزی عملکرد، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند.

۳- روش‌شناسی پژوهش

داده‌های پژوهش با استفاده از مصاحبه و پرسشنامه استخراج شده است به لحاظ هدف پژوهش حاضر اکتشافی؛ از نظر مکانی پژوهش میدانی و از نوع پژوهش‌های ترکیبی محسوب؛ از نظر هدف کاربردی و به لحاظ استراتژی اجراء پیمایشی است. برای پاسخ به پرسش اصلی و تعیین عوامل مؤثر در تسهیم منابع مالی در آغاز از روش کتابخانه‌ای استفاده شد. برای این منظور کتاب‌های منتشرشده در حوزه بودجه‌ریزی و همچنین مقالات مرتبط با موضوع مذکور در مجلات و سایت‌های معتبر اینترنتی، منابع علمی مربوطه، دستورالعمل‌ها، ضوابط و بخشنامه‌های مرتبط با بودجه‌ریزی در سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری کشور مورد مطالعه قرار گرفت. سپس برای رسیدن به هدف پژوهش و تعیین عوامل مؤثر، مطالعات میدانی انجام گرفت.

در این راستا عنوان منابع مالی مرتبط با فعالیت‌های سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری کشور، بر اساس کتابچه بودجه مصوب ابلاغی که بر حسب ردیف، برنامه، فعالیت و شرح هزینه در امور مختلف ابلاغ می‌گردد را با توجه آخرین سطح از طبقه‌بندی موجود یعنی شرح هزینه‌ها، استخراج، سپس با استفاده از روش کتابخانه‌ای به گردآوری عوامل اثرگذار بر توزیع شرح هزینه‌های مذکور پرداخته و با برگزاری جلسات کارشناسی و مصاحبه با خبرگان، پرسش‌نامه اولیه طراحی و مواردی که برای انجام طرح پژوهش مناسب بودند، شناسایی شدند. نظرات ارائه‌شده جمع‌آوری و ترتیب اثر داده شد و عوامل نهایی تهیه و فهرست آنها در جدولی ارائه تا کار محاسبات

مخارج میان‌مدت و انعطاف‌پذیری بودجه در ۳۴ کشور متمرکز شده‌است. بر اساس نتایج پژوهش مشخص گردید که چارچوبی را برای مخارج در چشم‌انداز میان‌مدت به کار گرفته‌اند اما در تعداد محدودی از کشورها، به انعطاف‌پذیری بودجه توجه شده‌است؛ در کشورهایی که در گذشته از چارچوب مخارج در میان‌مدت استفاده کرده‌اند، ارتباط معناداری با پیاده‌سازی موفقیت‌آمیز بودجه‌ریزی عملکرد وجود داشته است؛ هم‌چنین سازمان‌ها یا نهادهایی که سطح بالاتری از ارزیابی عملکرد و شاخص‌های نظارتی را به کار گرفته‌اند، به اهداف عملکردی کمتری دست یافته‌اند.

فاتح^۱ (۲۰۱۹) در پژوهش خود در صدد پاسخگویی به این پرسش برآمده است که آیا بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد بر عملکرد نهادهای مالی کشورها تأثیرگذار است؟ این پرسش از این جهت مهم است که نهادهای مالی علاوه بر تأثیرگذاری بر کسری بودجه دولت، بر متغیرهای کلان اقتصادی نیز مؤثر هستند و هم کلیه قوانین و مقررات را در روند بودجه‌ریزی پوشش می‌دهند. با مطالعه ۳۳ کشور عضو OECD مشخص گردید که کشورها در حال حاضر از یک چارچوب استاندارد بودجه‌ریزی عملکرد برای تخصص منابع استفاده می‌کنند اما در برخی از کشورها، اطلاعات مربوط به بودجه‌ریزی را با عملکرد مرتبط نمی‌کنند، بدین معنی که در صورت عدم‌دستیابی به اهداف عملکردی، هیچ تأثیری در بودجه نخواهد داشت. بر اساس نتایج تحلیل مدل‌های اقتصادی مورد استفاده در پژوهش مشخص گردید، در کشورهایی که نتایج بودجه‌ریزی با عملکرد مرتبط است، در صورتی که اهداف عملکردی محقق نشوند، آن کشورها کسری بودجه کمتری را خواهند داشت.

الکساندرو و همکاران^۲ (۲۰۲۰) در پژوهش خود به تأثیر بودجه‌ریزی عملکرد بر توجه مدیران بخش عمومی و پاسخگویی آنان در طول زمان پرداخته است. بدین منظور داده‌های مورد نیاز پژوهش خود را از طریق ۲۵ مصاحبه، تحلیل اسناد و مشاهدات میدانی در شهرداری‌های کشور روسیه طی سال‌های ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۷ جمع‌آوری نموده‌است. بر اساس نتایج این پژوهش مشخص گردید که بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد منجر به تقویت پاسخگویی بیرونی خواهد شد اما ممکن است منجر به نادیده‌گرفتن یا توجه کمتر به مطالبات داخلی در شهرداری‌ها شود. هم‌چنین بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد، منجر به اقدامات پیشگیرانه (به جای واکنشی) و فعالیت‌های خلاقانه در طول زمان شده‌است. به ویژه این‌که بودجه‌ریزی عملکرد موجب مذاکرات

² Evgenii Aleksandrov, Anatoli Bourmistrov, Giuseppe Grossi

¹ Fatih Deyneli

فازی مثلثی و محاسبات فازی لازم جهت اجرای روش دلفی تبیین می‌گردد.

هدف از کاربرد روش دلفی دسترسی به مطمئن‌ترین توافق گروهی خبرگان درباره موضوعی خاص است که با استفاده از پرسشنامه و نظر خواهی از خبرگان، به دفعات و با توجه به بازخورد حاصل از آن صورت می‌پذیرد. در این روش داده‌های ذهنی افراد خبره با استفاده از تحلیل‌های آماری به داده‌های تقریباً عینی تبدیل می‌شوند (آذر و فرجی، ۱۳۸۱). هنگامی که این روش برای موضوعات چندبعدی، چندهدفی و مسائل تصمیم‌گیری پیچیده به کار می‌رود، تکرار فراوان مراحل زمان‌گیر پرسش و پاسخ برای رسیدن به اجماع نسبی نظرات مشکل بزرگی تلقی می‌شود. به طور کلی این روش دارای ضعف‌هایی نظیر هزینه بالا و زمان زیاد برای جمع‌آوری داده‌هاست که برای رفع نقاط ضعف در دهه ۱۹۸۰ روش دلفی فازی توسط کافمن و گوپتا^۱ ابداع شد (فیضی و دهقان، ۱۳۸۸). استفاده از اعداد فازی در روش دلفی فازی بدین دلیل مناسب است که در دنیای پیرامون ما نمی‌توان موضوعات را به دو یا چند دسته سیاه و سفید تقسیم‌بندی کرد، بلکه هر موضوعی در یک طیف می‌گنجد. در ضمن در بسیاری از موارد مانند بررسی کارایی، میزان رضایت‌مندی و ... استفاده از متغیرهای زبانی توسط خبرگان متداول‌تر و راحت‌تر است (جعفری و منتظر، ۱۳۸۷). کاربرد روش دلفی فازی در مسائلی که اهداف و پارامترها به صراحت مشخص نیستند منجر به نتایج بسیار ارزنده‌ای می‌شود. ویژگی مهم این روش، ارائه چارچوب انعطاف‌پذیر است که بسیاری از موانع مربوط به عدم دقت و صراحت را تحت پوشش قرار می‌دهد (آذر و فرجی، ۱۳۸۱، ص ۸۴).

اجرای الگوریتم دلفی بدین صورت است که معمولاً خبرگان نظرات خود را در قالب حداقل مقدار، ممکن‌ترین مقدار و حداکثر مقدار (اعداد فازی مثلثی) ارائه می‌دهند. سپس میانگین نظر خبرگان (اعداد ارائه‌شده) و میزان اختلاف نظر هر فرد خبره از میانگین محاسبه و آنگاه این اطلاعات برای اخذ نظرات جدید خبرگان ارسال می‌شود. در مرحله بعد هر فرد خبره بر اساس اطلاعات حاصل از مرحله قبل، نظر جدیدی را ارائه می‌دهد یا نظر قبلی خود را اصلاح می‌کند. این فرآیند تا زمانی ادامه می‌یابد که میانگین اعداد فازی به اندازه کافی باثبات شوند (آذر و فرجی، ۱۳۸۱).

تسهیل گردد. سپس این جدول که به شکل پرسش نامه طراحی شد مجدداً در اختیار خبرگان قرار گرفت و نظرات آن‌ها درباره مناسبیت این عوامل برای سنجش مؤثر بودن عوامل پیشنهادی در تسهیم منابع مالی گردآوری و با استفاده از تکنیک دلفی فازی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و بدین ترتیب مطابق با الگوریتم دلفی فازی و محاسبات فازی مربوطه، پرسشنامه شناسایی عوامل مؤثر در تسهیم منابع مالی تهیه و عواملی که در توافق نهایی اعضا با کسب امتیاز لازم به عنوان عوامل مؤثر مشخص می‌شوند، تدوین شد. در ادامه شیوه عملی دستیابی به پرسش نامه تشریح می‌گردد.

به منظور تهیه پرسشنامه شناسایی عوامل مؤثر در تسهیم منابع مالی ابتدا پرسشنامه‌ای مشتمل بر ۱۳۰ معیار تهیه شد. این ۱۳۰ عامل در ۱۰ بخش مجزا و به شرح جدول ۲ تقسیم‌بندی شدند.

به منظور سنجش آرای خبرگان منتخب پرسشنامه اولیه برای آنها ارسال گردید. در این مرحله خبرگان به هر یک از سوالات به لحاظ مناسبیت در تاثیر آن بر توزیع منابع مالی در یک طیف ۵ گزینه‌ای (بسیار زیاد، زیاد، متوسط، کم و بسیار کم) امتیاز دادند. هر عاملی که در نهایت پس از طی مراحل مختلف دلفی فازی امتیاز "زیاد" را از اجماع خبرگان کسب نماید به عنوان عاملی مؤثر در تسهیم منابع مالی شناسایی می‌گردد.

۳-۱- جامعه و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری مورد نظر افرادی بودند که ضمن داشتن حداقل مدرک کارشناسی مرتبط (رشته‌های حسابداری، مدیریت)، دارای تجارب ارزشمند در حرفه بودجه‌ریزی (حداقل ۱۰ سال سابقه کاری مرتبط) بودند (یعنی داشتن تحصیلات دانشگاهی و تجربه حرفه‌ای باهم). تعداد مناسب اعضا نکته مهمی است که در تشکیل پانل باید به آن توجه کرد. هنگامی که بین اعضا پانل تجانس وجود داشته باشد، حدود ۱۰ تا ۲۰ عضو توصیه شده است (مشایخی و همکاران، ۱۳۸۴). بنابراین تعداد نمونه مورد نظر در این پژوهش که به روش قضاوتی انتخاب گردیده برای تهیه و تایید پرسشنامه ۱۲ نفر بود که هر دو ویژگی فوق را دارا بودند (عواملی که توسط هیچ یک از ۱۲ نفر اول مورد تایید قرار نگرفت در پرسشنامه فاز دوم حذف گردید).

۳-۲- دلفی فازی

در این بخش ابتدا روش دلفی فازی و الگوریتم اجرای آن تشریح می‌شود. سپس نحوه ارزشگذاری متغیرهای زبانی در قالب اعداد

¹ Kaufman & Gupta

۳-۳ متغیرهای زبانی

چون خبرگان در فرآیند دلفی باید عاملی مناسب از بین عوامل پیشنهادی را انتخاب می‌نمودند، استفاده از متغیرهایی با ارزش قطعی آنها را در اظهار نظر دچار مشکل می‌کرد و از متغیرهایی با ارزش قطعی استفاده نمی‌شود. لذا به نظر می‌رسد استفاده از متغیرهای کیفی در قالب گزینه‌های بسیار زیاد، زیاد، متوسط، کم و بسیار کم این مشکل را تا حدودی حل خواهد کرد. نظر افراد نسبت به متغیرهای کیفی مانند کم یا زیاد، یکسان نیست. خبرگان به لحاظ داشتن خصوصیات متفاوت، ذهنیت‌های متفاوتی دارند و اگر به گزینه‌ها بر اساس ذهنیت‌های متفاوت پاسخ داده شود، تجزیه و تحلیل متغیرها فاقد ارزش می‌باشد ولی با تعریف دامنه متغیرهای کیفی، خبرگان با ذهنیت یکسان به سوالات پاسخ می‌دهند (فیضی و دهقان، ۱۳۸۸). بنابراین متغیرهای کیفی در قالب گزینه‌های بسیار زیاد تا بسیار کم به صورت اعداد فازی مثلثی تعریف می‌شوند. ارزش‌های امکان‌پذیر که از طریق اعداد فازی مثلثی تعریف شده، برای گزینه بسیار زیاد (۹، ۹، ۷)، زیاد (۹، ۷، ۵)، گزینه متوسط (۷، ۵، ۳)، گزینه کم (۵، ۳، ۱) و گزینه بسیار کم (۳، ۱، ۱) در نظر گرفته شد.

۳-۴ محاسبات فازی

در هر مرحله از آزمون فازی میانگین فازی برای اعداد مثلثی فازی A_1, A_2, \dots, A_n به صورت زیر تعریف می‌شود (زنجیرچی، ۱۳۹۰):

$$A_m = (A_1, A_2, \dots, A_n) / n$$

در فرمول $A_i(a_i, b_i, c_i)$ عدد فازی مثلثی مربوط به فرد i است و A_m میانگین فازی مربوط به هر یک از پرسش‌ها است. پس از محاسبه میانگین فازی برای هر یک از پرسش‌های پرسشنامه، در هر مرحله برای هر فرد خبره اختلاف از میانگین جامعه با استفاده از فرمول ذیل محاسبه می‌شود (آذر و فرجی، ۱۳۸۷):

$$(A_{m1} - A_{i1}, B_{m1} - B_{i1}, C_{m1} - C_{i1})$$

در فرمول فوق A_{m1}, B_{m1}, C_{m1} به ترتیب کرانه‌های پایین، وسط و بالای میانگین اعداد فازی مثلثی مربوط به هر یک از سوالات است و A_{i1}, B_{i1}, C_{i1} به ترتیب کرانه‌های پایین، وسط و بالای مربوط به فرد i است.

سپس در مرحله بعد، میانگین جامعه در مرحله قبل و اختلاف هر فرد خبره از میانگین جامعه، در اختیار وی قرار می‌گیرد و مجدداً هر فرد با توجه به اختلاف مربوطه، نظر خود

را تعدیل کرده یا نظر قبلی خود را تکرار می‌کند. حال دوباره میانگین فازی برای مرحله جدید محاسبه و اختلاف میانگین دو مرحله برای هر سوال محاسبه می‌گردد و چنانچه اختلاف میانگین دو مرحله که با استفاده از فرمول زیر محاسبه می‌شود کمتر از ۰/۱۵ باشد اجماع کافی در خصوص آن پرسش حاصل شده است. این مرحله تا زمان دستیابی به اجماع کافی ادامه می‌یابد (همان منبع).

$$S(N_i, N_j) = [(a_1 + 2a_2 + a_3) - (b_1 + 2b_2 + b_3)] / 4(B_2 - B_1)$$

در این فرمول B_2 بزرگترین و B_1 کوچکترین کران بین میانگین دو مرحله است. همچنین a_1, a_2, a_3 کرانه‌های پایین، وسط و بالای مربوط به میانگین هر پرسش در مرحله قبل و b_1, b_2, b_3 نیز کران پایین، وسط و بالای مربوط به میانگین مرحله جدید است.

۳-۵ فرآیند تحلیل سلسله مراتبی فازی

مراحل اجرای روش تحلیل سلسله مراتبی فازی به شرح زیر است:

۱) پس از تعیین شاخص‌ها با استفاده از روش دلفی فازی پرسشنامه جدیدی برای معیارها و شاخص‌های مربوطه تنظیم شده است و از کارشناسان حرفه‌ای خواسته شده است که نظر خود را ارائه دهند. با جمع آوری پرسشنامه‌ها، ماتریس‌هایی به تعداد این پرسشنامه‌ها وجود دارد

۲) در این مرحله سازگاری ماتریس‌ها با استفاده از تکنیک لئونگ و کائو بررسی شده است.

برای یکی کردن ماتریس‌های مربوطه از فرمول زیر استفاده می‌شود:

$$\bar{r}_i = [\bar{a}_1 * \dots * \bar{a}_n]^{1/n}$$

وزن هر معیار و شاخص از طریق رابطه زیر به دست می‌آید:

$$\bar{W}_1 = \bar{r}_1 * (\bar{r}_1 * \dots * \bar{r}_n)^{-1}$$

۳) وزن کلی هر شاخص از حاصل ضرب وزن هر معیار در وزن هر شاخص حاصل می‌شود که از طریق فرمول زیر محاسبه شده است:

$$OW = W_f * W_{f_i}$$

۴) محاسبه بهترین عدد غیرفازی: در این مرحله بعد از محاسبه وزن کلی معیارها با استفاده از فرمول زیر BNP^1 محاسبه می‌شود. با استفاده از این فرمول اعداد

¹ - Best non fuzzy performance

مثلی به اعداد معمولی تبدیل می شود تا اعداد قابلیت مقایسه داشته باشند:

$$BNP = [(u - l) + (m - l)]/3 + l$$

۵) در نهایت با استفاده از نتایج بدست آمده در مرحله قبلی به رتبه بندی شاخص‌ها پرداخته می‌شود.

با توجه به اینکه اختلاف نظرات خبرگان در خصوص کلیه سوالات، طی دو مرحله اجرای دلفی، کمتر از ۰/۱۵ شده (جدول ۲)، می توان نتیجه گرفت اجماع کافی بین خبرگان حاصل شده است. بنابراین اجرای روش دلفی متوقف و نتایج تشریح می‌گردد.

جدول ۱. توصیف متغیرهای جمعیت‌شناختی جامعه آماری

ردیف	ویژگی	گزینه‌ها	فراوانی	درصد
۱	تعداد	-	۱۲	۱۰۰
۲	جنسیت	مرد	۱۱	۹۱/۷
		زن	۱	۸/۳
۳	سن	از ۳۵ تا ۳۹	۳	۲۵
		از ۴۰ تا ۴۴	۵	۴۱/۷
		از ۴۵ تا ۴۹	۲	۱۶/۷
		از ۵۰ تا ۵۴	۱	۸/۳
۴	سابقه کار	از ۱۱ تا ۱۵	۱	۸/۳
		از ۱۶ تا ۲۰	۵	۴۱/۷
		از ۲۱ تا ۲۵	۴	۳۳/۳
		از ۲۶ تا ۳۰	۲	۱۶/۷
۵	میزان تحصیلات	کارشناسی	۵	۴۱/۷
		کارشناسی‌ارشد	۶	۵۰
		دکتری	۱	۸/۳

منبع: یافته‌های پژوهش

۴- یافته‌های پژوهش

جهت آشنایی با جامعه آماری پاسخگویان، متغیرهای جمعیت شناختی پاسخگویان بررسی و ویژگی‌های آن به صورت جدول ۱ خلاصه شده‌است.

۴-۱- نتایج دلفی فازی

در این بخش نتایج حاصل از محاسبات فازی که در راستای اجرای الگوریتم روش دلفی فازی انجام شده در قالب جداول ارائه می‌گردد. طبق توضیحاتی که در تشریح الگوریتم روش دلفی و همچنین در بخش روش‌شناسی پژوهش بیان شد زمانی که اختلاف میانگین نظرات خبرگان درباره عوامل مطرح شده در پرسش نامه، طی دو مرحله متوالی دلفی فازی کمتر از ۰/۱۵ شود، اجرای دلفی متوقف و از عواملی که امتیاز "زیاد" کسب کرده باشند (میانگین امتیاز آنها تقریباً در محدوده عدد مثلی ۵،۷،۹ باشد) به عنوان عوامل مؤثر در تسهیم منابع مالی مستند بر شرح هزینه‌های مصوب ابلاغی شناسایی می‌شوند.

جدول ۲- میانگین دیدگاه خبرگان حاصل پرسش نامه مرحله اول و دوم روش دلفی فازی

عامل	کد	معیار	دور	میانگین نظرات فازی			اختلاف میانگین فازی	نتیجه
				کرانه بالا	کرانه وسط	کرانه پایین		
شناسایی و ثبت آثار	۱	گمانه‌زنی و کاوش محوطه‌های باستانی و تاریخی	اول	7.67	5.67	3.67	0.09	رد
			دوم	7.33	5.33	3.33		
	۲	شناسایی آثار غیرمنقول با ارزش فرهنگی و تاریخی	اول	7.33	5.33	3.33	0.04	رد
			دوم	7.17	5.17	3.17		
	۳	بررسی و شناسایی آثار باستانی و تاریخی ایران	اول	7.17	5.17	3.17	0.09	رد
			دوم	6.83	4.83	2.83		
	۴	بررسی و شناسایی آثار باستانی و تاریخی حوزه فرهنگی ایران موجود در کشورهای همسایه	اول	7.17	5.17	3.17	0.00	رد
			دوم	7.17	5.17	3.17		
	۵	ساماندهی اموال فرهنگی و تاریخی	اول	7.50	5.50	3.50	0.04	رد
			دوم	7.33	5.33	3.33		
	۶	ثبت آثار منقول فرهنگی و تاریخی	اول	7.33	5.33	3.33	0.09	رد
			دوم	7.00	5.00	3.00		
	۷	ثبت آثار تاریخی و طبیعی	اول	7.00	5.00	3.00	-0.08	رد
			دوم	7.33	5.33	3.33		

عامل	کد	معیار	دور	میانگین نظرات فازی			اختلاف میانگین فازی	نتیجه
				کرانه بالا	کرانه وسط	کرانه پایین		
مرمت و حفاظت	۸	انجام امور حقوقی مربوط به اشیاء فرهنگی تاریخی در داخل و خارج از کشور	اول	6.83	4.83	2.83	-0.11	رد
			دوم	7.33	5.33	3.33		
	۹	ثبت ملی و جهانی آثار منقول تاریخی فرهنگی و طبیعی	اول	8.83	6.83	4.83	0.00	پذیرش
			دوم	8.83	6.83	4.83		
	۱۰	تعیین حریم آثار تاریخی و طبیعی	اول	8.50	6.50	4.50	0.00	پذیرش
			دوم	8.50	6.50	4.50		
	۱۱	ثبت ملی و جهانی آثار غیرمنقول و ناملموس تاریخی، فرهنگی و طبیعی	اول	7.00	5.00	3.00	-0.08	رد
			دوم	7.33	5.33	3.33		
	۱۲	تعداد تپه‌ها و محوطه‌های کاوش شده	اول	6.83	4.83	2.83	-0.08	رد
			دوم	7.17	5.17	3.17		
	۱۳	ثبت و مستندسازی میراث روستایی و عشایری	اول	7.33	5.33	3.33	0.00	رد
			دوم	7.33	5.33	3.33		
	۱۴	تعداد آثار ثبت جهانی شده	اول	7.67	5.67	3.67	-0.11	پذیرش
			دوم	8.17	6.17	4.17		
	۱۵	شناسایی، مستندسازی، معرفی و انجام امور شهرها و روستاهای جهانی صنایع دستی	اول	7.33	5.33	3.33	-0.11	پذیرش
			دوم	7.83	5.83	3.83		
	۱۶	تعیین حریم و مستندسازی آثار تاریخی و طبیعی	اول	7.83	5.83	3.83	0.00	رد
			دوم	7.83	5.83	3.83		
	۱۷	تعیین محوطه و تپه‌های باستانی	اول	7.67	5.67	3.67	0.09	رد
			دوم	7.33	5.33	3.33		
	۱۸	تعداد محوطه‌های مستندسازی شده باستان‌شناسی	اول	7.33	5.33	3.33	-0.11	پذیرش
			دوم	7.83	5.83	3.83		
	۱۹	تعداد حوزه‌های مستندسازی شده زبان و گویش	اول	7.33	5.33	3.33	0.09	رد
			دوم	7.00	5.00	3.00		
	۲۰	تعداد حوزه مستندسازی شده هنرهای سنتی	اول	7.67	5.67	3.67	0.09	رد
			دوم	7.33	5.33	3.33		
۲۱	تعداد موضوعات مستندسازی شده حوزه‌های مردم‌شناسی	اول	7.00	5.00	3.00	0.00	رد	
		دوم	7.00	5.00	3.00			
۲۲	آماده‌سازی، مقاوم‌سازی و نجات‌بخشی آثار در معرض خطر	اول	7.67	5.67	3.67	0.09	رد	
		دوم	7.33	5.33	3.33			
۲۳	مرمت و حفاظت از آثار و اشیاء	اول	7.00	5.00	3.00	0.00	رد	
		دوم	7.00	5.00	3.00			
۲۴	حفاظت و مرمت اشیاء فرهنگی و تاریخی	اول	6.67	4.67	2.67	-0.08	رد	
		دوم	7.00	5.00	3.00			
۲۵	مستندنگاری و حفاظت و مرمت از موزه‌ها	اول	7.67	5.67	3.67	0.09	رد	
		دوم	7.33	5.33	3.33			
۲۶	تعمیر و مرمت موزه‌ها	اول	7.83	5.83	3.83	0.04	رد	
		دوم	7.67	5.67	3.67			
۲۷	مرمت میراث غیرمنقول باارزش فرهنگی وتاریخی	اول	6.83	4.83	2.83	-0.04	رد	
		دوم	7.00	5.00	3.00			

عامل	کد	معیار	دور	میانگین نظرات فازی			اختلاف میانگین فازی	نتیجه
				کرانه بالا	کرانه وسط	کرانه پایین		
۲۸		حفاظت فیزیکی از بناها و محوطه‌های فرهنگی-تاریخی	اول	8.00	6.00	4.00	0.33	رد
			دوم	7.00	5.00	3.00		
۲۹		مرمت اشیاء باارزش و یا در معرض خطر فرهنگی و تاریخی	اول	7.50	5.50	3.50	0.09	رد
			دوم	7.17	5.17	3.17		
۳۰		حفاظت فیزیکی از اشیاء باارزش فرهنگی-تاریخی	اول	8.50	6.50	4.50	0.04	پذیرش
			دوم	8.33	6.33	4.33		
۳۱		مطالعه و انجام اقدامات مربوط به فن‌آوری سنگ‌های قیمتی	اول	7.33	5.33	3.33	0.09	رد
			دوم	7.00	5.00	3.00		
۳۲		تهیه مواد اولیه و ابزار مورد نیاز واحدها و کارگاه‌های آموزشی	اول	7.50	5.50	3.50	0.09	رد
			دوم	7.17	5.17	3.17		
۳۳		آماده‌سازی و استانداردسازی فضای کارگاه‌ها و مراکز آموزشی	اول	7.17	5.17	3.17	0.09	رد
			دوم	6.83	4.83	2.83		
۳۴		استانداردسازی فرآیند آموزش صنایع دستی	اول	7.00	5.00	3.00	-0.04	رد
			دوم	7.17	5.17	3.17		
۳۵		تحلیل داده‌های آماری	اول	7.67	5.67	3.67	0.09	رد
			دوم	7.33	5.33	3.33		
۳۶		تولید و تامین داده‌های آماری	اول	7.67	5.67	3.67	0.09	رد
			دوم	7.33	5.33	3.33		
۳۷		بسترسازی و ایجاد نظام حساب‌های اقماری گردشگری	اول	7.17	5.17	3.17	0.00	رد
			دوم	7.17	5.17	3.17		
۳۸		انجام مطالعات تخصصی زیرساخت‌ها و خدمات گردشگری	اول	7.67	5.67	3.67	0.09	رد
			دوم	7.33	5.33	3.33		
۳۹		انجام مطالعات تخصصی و کاربردی توسعه مدیریت	اول	7.17	5.17	3.17	0.09	رد
			دوم	6.83	4.83	2.83		
۴۰		انجام مطالعات تخصصی و کاربردی صنایع دستی	اول	7.17	5.17	3.17	0.00	رد
			دوم	7.17	5.17	3.17		
۴۱		انجام مطالعات تخصصی و کاربردی میراث فرهنگی	اول	7.50	5.50	3.50	-0.11	پذیرش
			دوم	8.00	6.00	4.00		
۴۲		تهیه و پایش تحقق اسناد راهبردی بخش	اول	7.33	5.33	3.33	0.09	رد
			دوم	7.00	5.00	3.00		
۴۳		برگزاری دوره‌های آموزش تخصصی صنایع دستی	اول	8.17	6.17	4.17	0.00	پذیرش
			دوم	8.17	6.17	4.17		
۴۴		برگزاری دوره‌های آموزش تخصصی گردشگری	اول	7.00	5.00	3.00	-0.08	رد
			دوم	7.33	5.33	3.33		
۴۵		برگزاری دوره‌های آموزش تخصصی میراث فرهنگی	اول	7.00	5.00	3.00	0.09	رد
			دوم	6.67	4.67	2.67		
۴۶		حمایت و راهبری دوره‌های آموزشی کوتاه مدت	اول	7.17	5.17	3.17	0.00	رد
			دوم	7.17	5.17	3.17		
۴۷		دوره‌های آموزشی گردشگری و هتل‌داری	اول	7.33	5.33	3.33	0.04	رد
			دوم	7.17	5.17	3.17		

آموزش و پژوهش و زیرساخت‌های اطلاعاتی

عامل	کد	معیار	دور	میانگین نظرات فازی			اختلاف میانگین فازی	نتیجه	
				کرانه بالا	کرانه وسط	کرانه پایین			
	۴۸	تعداد طرحهای پژوهشی انجام شده	اول	7.33	5.33	3.33	-0.11	پذیرش	
			دوم	7.83	5.83	3.83			
	۴۹	تعداد کتب چاپ شده	اول	7.33	5.33	3.33	0.00	رد	
			دوم	7.33	5.33	3.33			
	۵۰	تعداد مقالات منتشر شده	اول	6.83	4.83	2.83	0.00	رد	
			دوم	6.83	4.83	2.83			
	۵۱	تعداد همایشهای برگزار شده	اول	7.33	5.33	3.33	0.00	رد	
			دوم	7.33	5.33	3.33			
	۵۲	اجرای دورههای آموزشی کارآفرینی و توسعه مهارت‌های اشتغال‌زا	اول	7.17	5.17	3.17	-0.04	رد	
			دوم	7.33	5.33	3.33			
	حمایت و تعامل با بخش غیردولتی	۵۳	حمایت از نوسازی و تجهیز کارگاه‌های صنایع دستی	اول	8.17	6.17	4.17	-0.08	پذیرش
				دوم	8.50	6.50	4.50		
۵۴		حمایت، ایجاد و تقویت تشکل‌های صنفی تولیدکننده و خانه‌های صنایع دستی	اول	7.17	5.17	3.17	0.04	رد	
			دوم	7.00	5.00	3.00			
۵۵		حمایت از بسته‌بندی و توسعه الکترونیک در صنایع دستی	اول	7.33	5.33	3.33	0.09	رد	
			دوم	7.00	5.00	3.00			
۵۶		کمک به ایجاد و تقویت تشکل‌های صنفی تولیدکننده و خانه‌های صنایع دستی و مراکز خلاق صنایع دستی	اول	7.17	5.17	3.17	0.09	رد	
			دوم	6.83	4.83	2.83			
۵۷		کمک به نوسازی و بهسازی تجهیزات و ابزار کارگاه‌های تولید صنایع دستی	اول	7.67	5.67	3.67	0.09	رد	
			دوم	7.33	5.33	3.33			
۵۸		کمک به فعالان غیردولتی گردشگری در جذب گردشگران	اول	7.17	5.17	3.17	0.00	رد	
			دوم	7.17	5.17	3.17			
۵۹		ارائه معرفی‌نامه اخذ تسهیلات بانکی در پروژه‌های گردشگری	اول	7.67	5.67	3.67	0.09	رد	
			دوم	7.33	5.33	3.33			
۶۰		شناسایی و ساماندهی تشکل‌های مردم‌نهاد	اول	7.17	5.17	3.17	0.00	رد	
	دوم		7.17	5.17	3.17				
۶۱	جذب سرمایه‌گذار در مناطق نمونه گردشگری	اول	7.17	5.17	3.17	0.00	رد		
		دوم	7.17	5.17	3.17				
۶۲	کمک به تشکل‌ها، انجمن‌ها، دفاتر، هتل‌ها و شرکت‌های مرتبط با گردشگری	اول	7.50	5.50	3.50	0.09	رد		
		دوم	7.17	5.17	3.17				
۶۳	حمایت از تشویق کاشفان آثار منقول با ارزش تاریخی (حق‌الکشف)	اول	6.83	4.83	2.83	0.00	رد		
		دوم	6.83	4.83	2.83				
۶۴	کمک به تشکل‌ها و انجمن‌های میراث فرهنگی	اول	7.17	5.17	3.17	-0.04	رد		
		دوم	7.33	5.33	3.33				
۶۵	حمایت از برگزاری اجراهای فرهنگی، هنری و نمایش آیین‌های سنتی و تاریخی در موزه‌ها و اماکن تاریخی	اول	7.33	5.33	3.33	0.04	رد		
		دوم	7.17	5.17	3.17				
۶۶	کمک و تقویت تشکل‌ها و فعالان غیردولتی صنایع دستی	اول	7.50	5.50	3.50	0.04	رد		
		دوم	7.33	5.33	3.33				
۶۷	حمایت از عرضه محصولات صنعتگران کم‌توان ملی	اول	7.67	5.67	3.67	0.09	رد		
		دوم	7.33	5.33	3.33				

عامل	کد	معیار	دور	میانگین نظرات فازی			اختلاف میانگین فازی	نتیجه
				کرانه بالا	کرانه وسط	کرانه پایین		
	۶۸	حمایت از فعالیت بناها، پایگاه‌ها و موزه‌های هیئت امنایی شده	اول	7.33	5.33	3.33	0.09	رد
			دوم	7.00	5.00	3.00		
	۶۹	اعتباربخشی تشکل‌های مردم‌نهاد میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری	اول	6.50	4.50	2.50	0.09	رد
			دوم	6.17	4.17	2.17		
	۷۰	تعداد شرکتهای نوپا (استارت آپ) حمایت شده	اول	7.17	5.17	3.17	-0.04	رد
			دوم	7.33	5.33	3.33		
	۷۱	کمک به خوشه‌ها و تشکل‌های ترویج و آموزش صنایع دستی	اول	7.33	5.33	3.33	0.00	رد
			دوم	7.33	5.33	3.33		
	۷۲	حمایت خوشه‌ها و تشکل‌های توزیع و آموزش صنایع دستی	اول	7.17	5.17	3.17	0.00	رد
			دوم	7.17	5.17	3.17		
۷۳	حمایت از حقوق نام تجاری	اول	7.17	5.17	3.17	-0.04	رد	
		دوم	7.33	5.33	3.33			
۷۴	حمایت از افزایش گردشگران و گستره جغرافیایی مناطق مورد بازدید	اول	7.67	5.67	3.67	0.09	رد	
		دوم	7.33	5.33	3.33			
تعامل با نهادهای همکار	۷۵	پاسخگویی به استعلامات شهرداری یا سایر دستگاههای اجرایی	اول	8.00	6.00	4.00	0.00	رد
			دوم	8.00	6.00	4.00		
	۷۶	انجام امور پایگاه‌های جهانی میراث فرهنگی	اول	8.50	6.50	4.50	0.00	پذیرش
			دوم	8.50	6.50	4.50		
	۷۷	انجام امور پایگاه‌های ملی میراث فرهنگی	اول	7.83	5.83	3.83	0.00	رد
			دوم	7.83	5.83	3.83		
	۷۸	انجام خدمات انفورماتیک (توسعه دولت الکترونیک)	اول	7.50	5.50	3.50	0.04	رد
			دوم	7.33	5.33	3.33		
	۷۹	حمایت از فعالیتهای ستاد هماهنگی خدمات سفر	اول	7.67	5.67	3.67	0.09	رد
			دوم	7.33	5.33	3.33		
نظارت	۸۰	صدور مجوزهای سه‌گانه (پروانه تولید انفرادی و کارگاهی، جواز تاسیس)	اول	6.67	4.67	2.67	-0.08	رد
			دوم	7.00	5.00	3.00		
	۸۱	نظارت بر فعالیت و تاسیسات گردشگری (تعداد بازدیدها)	اول	7.50	5.50	3.50	0.09	رد
			دوم	7.17	5.17	3.17		
	۸۲	صدور موافقت اصولی به منظور ایجاد انواع تاسیسات گردشگری	اول	7.33	5.33	3.33	0.09	رد
			دوم	7.00	5.00	3.00		
	۸۳	نظارت بر تامین و تسهیل و توسعه زیرساخت‌های گردشگری	اول	7.50	5.50	3.50	0.09	رد
			دوم	7.33	5.33	3.33		
	۸۴	نظارت بر مرمت میراث غیرمنقول با ارزش فرهنگی-تاریخی	اول	6.67	4.67	2.67	-0.08	رد
			دوم	7.00	5.00	3.00		
۸۵	مجوز بهره‌برداری جهت گردشگری	اول	7.00	5.00	3.00	-0.08	رد	
		دوم	7.33	5.33	3.33			
مدیریت منابع	۸۶	تعداد مأموریت‌های داخلی و خارجی	اول	7.17	5.17	3.17		رد
			دوم	6.83	4.83	2.83		
	۸۷	تعداد ساعت اضافه کار کارکنان	اول	7.00	5.00	3.00		رد
			دوم	7.33	5.33	3.33		

عامل	کد	معیار	دور	میانگین نظرات فازی			اختلاف میانگین فازی	نتیجه
				کرانه بالا	کرانه وسط	کرانه پایین		
	۸۸	تعداد سامانه‌های فعال در سازمان	اول	7.67	5.67	3.67	پذیرش	
			دوم	8.17	6.17	4.17		
رد	۸۹	تعداد قراردادهای خدماتی	اول	7.17	5.17	3.17	رد	
			دوم	7.33	5.33	3.33		
پذیرش	۹۰	تعداد کارکنان (رسمی، پیمانی، قراردادی، شرکتی و امریه)	اول	7.17	5.17	3.17	-0.11	
			دوم	7.67	5.67	3.67		
پذیرش	۹۱	تعداد خودروهای سنگین، نیمه‌سنگین و سبک	اول	8.00	6.00	4.00	0.00	
			دوم	8.00	6.00	4.00		
پذیرش	۹۲	دستگاه‌ها، ماشین‌آلات و تجهیزات اداری (رایانه، دستگاه‌های حرارتی و برودتی و کپی و ...)	اول	7.33	5.33	3.33	-0.11	
			دوم	7.83	5.83	3.83		
پذیرش	۹۳	تجهیزات فنی و تخصصی (لوازم حفاری، فلزیاب و ...)	اول	8.00	6.00	4.00	-0.04	
			دوم	8.17	6.17	4.17		
پذیرش	۹۴	عرصه ساختمان (متراژ زمین بایر، مفروش، فضای سبز و ...)	اول	7.50	5.50	3.50	-0.08	
			دوم	7.83	5.83	3.83		
پذیرش	۹۵	اعیان ساختمان (متراژ ساختمان‌های سردسیری و گرم‌سیری)	اول	7.17	5.17	3.17	-0.11	
			دوم	7.67	5.67	3.67		
رد	۹۶	تامین لوازم حفاظتی و پشتیبانی از سیستم‌های کنترل و حفاظت	اول	7.50	5.50	3.50	0.09	
			دوم	7.17	5.17	3.17		
رد	۹۷	بوم‌گردی‌های فعال و خانه‌های مسافر	اول	6.83	4.83	2.83	-0.08	
			دوم	7.17	5.17	3.17		
پذیرش	۹۸	اسکان در واحدهای اقامتی تحت نظارت داخلی و خارجی	اول	7.50	5.50	3.50	-0.11	
			دوم	8.00	6.00	4.00		
رد	۹۹	مجتمع‌های رفاهی و گردشگری	اول	7.50	5.50	3.50	0.09	
			دوم	7.17	5.17	3.17		
رد	۱۰۰	دفاتر خدمات مسافرتی و اطلاع‌رسانی	اول	7.50	5.50	3.50	0.00	
			دوم	7.50	5.50	3.50		
رد	۱۰۱	ارایه خدمات پشتیبانی و فنی موزه‌ای	اول	7.50	5.50	3.50	0.09	
			دوم	7.17	5.17	3.17		
رد	۱۰۲	راهبری فعالیت‌ها و مراکز گردشگری	اول	7.67	5.67	3.67	0.09	
			دوم	7.33	5.33	3.33		
رد	۱۰۳	تبلیغات رسانه‌ای و محیطی داخلی و خارجی جهت جذب گردشگران ورودی به کشور	اول	7.50	5.50	3.50	0.09	
			دوم	7.17	5.17	3.17		
رد	۱۰۴	تهیه و توزیع اقلام تبلیغاتی جهت جذب گردشگران ورودی به کشور	اول	7.50	5.50	3.50	0.04	
			دوم	7.33	5.33	3.33		
رد	۱۰۵	توسعه بازار صنایع دستی و برگزاری نمایشگاه‌ها و بازارچه‌های صنایع دستی در جهت گردشگری داخلی	اول	7.50	5.50	3.50	0.09	
			دوم	7.17	5.17	3.17		
رد	۱۰۶	فعالیت‌های تبلیغی و ترویجی مرتبط با گردشگری داخلی	اول	7.17	5.17	3.17	0.09	
			دوم	6.83	4.83	2.83		
پذیرش	۱۰۷	تبلیغ، معرفی و اطلاع‌رسانی جاذبه‌ها و خدمات گردشگری	اول	8.17	6.17	4.17	0.00	
			دوم	8.17	6.17	4.17		

عامل	کد	معیار	دور	میانگین نظرات فازی			اختلاف میانگین فازی	نتیجه
				کرانه بالا	کرانه وسط	کرانه پایین		
	۱۰۸	تبلیغ، اطلاع‌رسانی جاذبه‌ها، خدمات و محصولات گردشگری اعم از مناطق روستایی و عشایری	اول	7.67	5.67	3.67	0.09	رد
			دوم	7.33	5.33	3.33		
	۱۰۹	ساماندهی بازارچه‌های صنایع دستی و امکان‌سنجی بازارهای هدف	اول	7.33	5.33	3.33	0.00	رد
			دوم	7.33	5.33	3.33		
	۱۱۰	حمایت، برگزاری و شرکت در نمایشگاه‌ها و جشنواره‌های مرتبط با صادرات صنایع دستی	اول	7.17	5.17	3.17	0.00	رد
			دوم	7.17	5.17	3.17		
	۱۱۱	تبلیغات، بازاریابی و توسعه تجارت الکترونیک محصولات صنایع دستی	اول	7.33	5.33	3.33	0.04	رد
			دوم	7.17	5.17	3.17		
	۱۱۲	امکان‌سنجی صادرات صنایع دستی و شناسایی بازارهای هدف در خارج از کشور	اول	7.33	5.33	3.33	0.00	رد
			دوم	7.33	5.33	3.33		
	۱۱۳	ترویج، تبلیغ صنایع دستی کاربردی در رسانه‌ها	اول	7.17	5.17	3.17	-0.04	رد
			دوم	7.33	5.33	3.33		
	۱۱۴	بازارهای هدف گردشگری	اول	7.00	5.00	3.00	0.04	رد
			دوم	6.83	4.83	2.83		
	۱۱۵	برگزاری و شرکت در نمایشگاه‌ها و جشنواره‌های مرتبط با صنایع دستی	اول	7.17	5.17	3.17	0.00	رد
			دوم	7.17	5.17	3.17		
	۱۱۶	ارایه خدمات رفاهی و عمومی به بازدیدکنندگان از موزه‌ها	اول	6.33	4.33	2.33	0.00	رد
			دوم	6.33	4.33	2.33		
	۱۱۷	راهنمایان فعال گردشگری	اول	6.67	4.67	2.67	0.00	رد
			دوم	6.67	4.67	2.67		
	۱۱۸	تبلیغ صنایع دستی	اول	7.67	5.67	3.67	0.09	رد
			دوم	7.33	5.33	3.33		
	۱۱۹	طراحی و نمونه‌سازی صنایع دستی	اول	7.33	5.33	3.33	0.04	رد
			دوم	7.17	5.17	3.17		
	۱۲۰	استانداردسازی تولیدات و کارگاه‌های صنایع دستی	اول	7.50	5.50	3.50	0.04	رد
			دوم	7.33	5.33	3.33		
	۱۲۱	برگزاری و شرکت در نمایشگاه‌ها، جشنواره‌ها و رویدادهای تخصصی مرتبط با گردشگری	اول	8.50	6.50	4.50	0.00	پذیرش
			دوم	8.50	6.50	4.50		
	۱۲۲	برگزاری و شرکت در نمایشگاه‌ها و جشنواره‌های مرتبط	اول	7.33	5.33	3.33	0.00	رد
			دوم	7.33	5.33	3.33		
	۱۲۳	برگزاری و شرکت در نمایشگاه‌ها و جشنواره‌های مرتبط با میراث غیرمنقول فرهنگی	اول	8.17	6.17	4.17	0.00	رد
			دوم	8.17	6.17	4.17		
	۱۲۴	برگزاری مسابقه مرغوبیت صنایع دستی	اول	7.50	5.50	3.50	0.04	رد
			دوم	7.33	5.33	3.33		
	۱۲۵	برگزاری و شرکت در نمایشگاه‌ها و جشنواره‌های مرتبط با صنایع دستی	اول	7.00	5.00	3.00	-0.08	رد
			دوم	7.33	5.33	3.33		
	۱۲۶	طراحی و نمونه‌سازی صنایع دستی	اول	7.33	5.33	3.33	0.04	رد
			دوم	7.17	5.17	3.17		
منطقه تراپ	۱۲۷	مساحت استان	اول	7.33	5.33	3.33	-0.08	پذیرش
			دوم	7.67	5.67	3.67		

عامل	کد	معیار	دور	میانگین نظرات فازی			اختلاف میانگین فازی	نتیجه
				کرانه بالا	کرانه وسط	کرانه پایین		
۱۲۸		آب و هوا و اقلیم سرزمینی (کوهستانی، کویر، جنگلی، خشکی، دریایی و ...)	اول	7.50	5.50	3.50	-0.11	پذیرش
			دوم	8.00	6.00	4.00		
۱۲۹		وضعیت جمعیت (غیربومی، اتباع بیگانه، گستردگی ادیان و ...)	اول	7.67	5.67	3.67	0.09	رد
			دوم	7.33	5.33	3.33		
۱۳۰		مناسبت‌های ملی و خاص هر استان	اول	7.33	5.33	3.33	-0.08	پذیرش
			دوم	7.67	5.67	3.67		

(منبع: یافته‌های پژوهش)

۲-۴- نتایج تحلیل سلسله مراتبی فازی

با استفاده از فرآیند تحلیل سلسله مراتبی فازی عوامل شناسایی شده، رتبه‌بندی گردید که نتایج آن در جدول ۳ درج گردیده است. نتایج حاکی از این بود که از بین عوامل شناسایی شده عامل ثبت ملی و جهانی آثار منقول تاریخی فرهنگی و طبیعی بالاترین رتبه و تعیین حریم آثار تاریخی و طبیعی پایین‌ترین رتبه را دارد.

بر اساس جدول ۲ مشخص می‌گردد که تعداد ۱۳۰ معیار در ۱۰ عامل دسته‌بندی گردیده‌اند و از بین این ۱۳۰ معیار، تعداد ۲۴ معیار مورد تأیید قرار گرفتند و از دیدگاه خبرگان باید در تسهیم منابع مالی برای سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری در استان‌ها مورد توجه قرار گیرند. برای عامل نظارت ۵ معیار در نظر گرفته شده بود که هیچ کدام از معیارهای این عامل مورد پذیرش قرار نگرفت.

جدول ۳. رتبه‌بندی معیارها

رتبه	معیار	وزن کلی	عدد غیرفازی
۱	ثبت ملی و جهانی آثار منقول تاریخی فرهنگی و طبیعی	(۰.۳۰۷ و ۰.۰۸۷ و ۰.۰۱۷)	۰.۱۳۸
۲	تعداد آثار ثبت جهانی شده	(۰.۲۶۸ و ۰.۰۶۹ و ۰.۰۱۴)	۰.۱۱۷
۳	آب و هوا و اقلیم سرزمینی (کوهستانی، کویر، جنگلی، خشکی، دریایی و ...)	(۰.۲۴۱ و ۰.۰۶۶ و ۰.۰۱۲)	۰.۱۰۶
۴	تجهیزات فنی و تخصصی (لوازم حفاری، فلزیاب و ...)	(۰.۱۸۴ و ۰.۰۴۷ و ۰.۰۰۹)	۰.۰۸۰
۵	تعداد محوطه‌های مستندسازی شده باستان شناسی	(۰.۱۸۰ و ۰.۰۴۲ و ۰.۰۰۹)	۰.۰۷۷
۶	تعداد کارکنان رسمی، پیمانی، قراردادی، شرکتی و امریه	(۰.۱۶۹ و ۰.۰۳۹ و ۰.۰۰۹)	۰.۰۷۳
۷	تعداد خودروهای سنگین، نیمه سنگین و سبک	(۰.۱۵۹ و ۰.۰۳۷ و ۰.۰۰۸)	۰.۰۶۸
۸	اعیان ساختمان (مترائز ساختمان های سردسیری و گرم سیری)	(۰.۱۶۷ و ۰.۰۳۲ و ۰.۰۰۶)	۰.۰۶۹
۹	عرصه ساختمان (مترائز زمین بایر، مفروش، فضای سبز و ...)	(۰.۱۵۹ و ۰.۰۳۱ و ۰.۰۰۵)	۰.۰۶۵
۱۰	مساحت استان	(۰.۱۲۶ و ۰.۰۲۴ و ۰.۰۰۶)	۰.۰۵۲
۱۱	مناسبت‌های ملی و خاص هر استان	(۰.۱۲۹ و ۰.۰۲۱ و ۰.۰۰۴)	۰.۰۵۲
۱۲	دستگاهها، ماشین‌آلات و تجهیزات اداری (رایانه، تهویه مطبوع، کپی و ...)	(۰.۱۲ و ۰.۰۲۵ و ۰.۰۰۶)	۰.۰۵۲
۱۳	شناسایی، مستندسازی، معرفی و انجام امور شهرها و روستاهای جهانی صنایع دستی	(۰.۰۹۸ و ۰.۰۱۹ و ۰.۰۰۵)	۰.۰۴۹
۱۴	برگزاری و شرکت در نمایشگاه‌ها، جشنواره‌ها و رویدادهای تخصصی مرتبط	(۰.۱۱ و ۰.۰۲۳ و ۰.۰۰۵)	۰.۰۴۷
۱۵	تعداد طرحهای پژوهشی انجام شده	(۰.۱۰۱ و ۰.۰۲۲ و ۰.۰۰۵)	۰.۰۴۳
۱۶	برگزاری دوره‌های آموزش تخصصی صنایع دستی	(۰.۰۹۰ و ۰.۰۱۸ و ۰.۰۰۴)	۰.۰۳۷
۱۷	تعداد سامانه‌های فعال در سازمان	(۰.۰۸۱ و ۰.۰۱۵ و ۰.۰۰۴)	۰.۰۳۴
۱۸	انجام مطالعات تخصصی و کاربردی میراث فرهنگی	(۰.۰۷۴ و ۰.۰۱۳ و ۰.۰۰۳)	۰.۰۳۰
۱۹	انجام امور پایگاه‌های جهانی میراث فرهنگی	(۰.۰۶۹ و ۰.۰۱۲ و ۰.۰۰۲)	۰.۰۲۸
۲۰	حمایت از نوسازی و تجهیز کارگاههای صنایع دستی	(۰.۰۶۶ و ۰.۰۱۲ و ۰.۰۰۳)	۰.۰۲۷
۲۱	تبلیغ، معرفی و اطلاع‌رسانی جاذبه‌ها و خدمات گردشگری	(۰.۰۶۴ و ۰.۰۱۰ و ۰.۰۰۲)	۰.۰۲۶
۲۲	حفاظت فیزیکی از اشیاء با ارزش فرهنگی - تاریخی	(۰.۰۶۳ و ۰.۰۱۰ و ۰.۰۰۲)	۰.۰۲۵
۲۳	اسکان در واحدهای اقامتی تحت نظارت داخلی و خارجی	(۰.۰۵۹ و ۰.۰۰۹ و ۰.۰۰۲)	۰.۰۲۴
۲۴	تعیین حریم آثار تاریخی و طبیعی	(۰.۰۳۱ و ۰.۰۰۴ و ۰.۰۰۱)	۰.۰۱۲

(منبع: یافته‌های پژوهش)

۵- بحث و نتیجه‌گیری

بودجه‌ریزی به صورت ابزاری مؤثر در جهت مدیریت صحیح دولت و بخش عمومی به شمار می‌آید. آگاهی مدیران و متصدیان امور از تکنیک‌های نوین بودجه‌ریزی، علاوه بر استفاده عقلایی از منابع و تخصیص بهینه آن، بستر مناسب برای رشد و کارایی دستگاه‌های دولتی را فراهم می‌آورد و نیز از اسراف و تبذیر اموال عمومی جلوگیری نموده و توزیع عادلانه و مطلوب منابع ملی را به دنبال خواهد داشت. در هر سازمانی، کمبود منابع مالی مهم‌ترین مشکل در راه رسیدن به این اهداف است و در این بین مدیرانی توانمند هستند که با برنامه‌ریزی، بهترین بهره را از منابع ناکافی موجود ببرند چرا که هر گونه عدالت در توزیع منابع یا به عبارت بهتر صرف بهینه منابع، مجموعه را به هدف نزدیک‌تر می‌نماید. عدم رعایت توزیع عادلانه منابع می‌تواند تبعات اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و حتی امنیتی در بر داشته باشد. توزیع مناسب و عادلانه زمانی محقق می‌گردد که ابتدا نیازها مشخص و جایگاه هر کدام نسبت به دیگران مشخص و به عبارتی عوامل مؤثر در هزینه و تسهیم منابع مالی مشخص گردد. از این رو این پژوهش برای نخستین بار در کشور و در سازمان مورد مطالعه با بهره‌گیری از منطق فازی (دلفی و فرآیند تحلیل سلسله مراتبی) در کنار نظرات خبرگان نسبت به انتخاب محرک‌های هزینه متعدد در تسهیم منابع مالی به فعالیت‌ها پرداخته شد.

آن گونه که در بخش تجزیه و تحلیل نتایج تشریح گردید عوامل مؤثر در تسهیم منابع مالی جمعاً به تعداد ۱۳۰ عامل که به ۱۰ عامل تفکیک شدند، مشخص و برای شناسایی عوامل مؤثر مذکور با استفاده از تکنیک دلفی فازی و اجماع خبرگان به بررسی تاثیرگذاری آنها در توزیع منابع مالی پرداخته شد. نتایج پژوهش در جدول ۲ ارائه شده است حاکی از این است که بین ۱۳۰ عامل، ۲۴ عامل به عنوان عوامل مؤثر در تسهیم منابع مالی شناسایی شده‌اند.

بر اساس نتایج پژوهش، عوامل و معیارهای مؤثر در تسهیم منابع مالی در سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری به شرح زیر مشخص گردیدند:

شناسایی و ثبت آثار: این عامل معیارهای بررسی، گمانه‌زنی، کاوش، شناسایی، مستندسازی، تعیین حریم و ثبت ملی و جهانی آثار فرهنگی، صنایع دستی را دربرمی‌گیرد که بر اساس نظرات خبرگان معیارهای «ثبت ملی و جهانی آثار منقول تاریخی فرهنگی و طبیعی»، «تعیین حریم آثار تاریخی و طبیعی»، «تعداد آثار ثبت جهانی شده»، «شناسایی، مستندسازی، معرفی و انجام امور شهرها و روستاهای جهانی صنایع دستی» و «تعداد محوطه‌های مستندسازی شده باستان‌شناسی» به عنوان معیارهای تسهیم منابع مالی، مورد

پذیرش قرار گرفتند. مهم‌ترین سیاست وزارت میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری شناسایی و مستندسازی میراث فرهنگی (ملموس و غیرملموس)، میراث طبیعی، هنرهای سنتی، صنایع دستی و جاذبه‌های گردشگری کشور است که این امر نیاز به برنامه‌ریزی و اختصاص منابع مالی مناسب را دارد.

آثار باستانی و میراث فرهنگی هر کشور، بیانگر سابقه تاریخی حیات و فعالیت اجداد انسان‌های ساکن و به عبارت دیگر، عمق و ریشه تاریخی یک ملت را بیان می‌کند، هم‌چنین معرف سطح فرهنگ و تمدن، خصیصه‌های فرهنگی و الگوی زندگی مردمان ساکن در فضای جغرافیایی در دوره‌های تاریخی گذشته است، بنابراین پدیدآورنده هویت آن مردم هستند (حافظیان، ۱۳۷۹). علاوه بر این با تغییر تفکر جهانی، میراث فرهنگی و آثار باستانی به عنوان یک منبع اقتصادی مهم به رسمیت شناخته شده‌است (بویتز و کارین، ۲۰۰۹). هر چند در ایران با وجود غنا و ارزش‌های بی‌بدیل میراث فرهنگی، راهبرد مشخصی برای بهره‌برداری اقتصادی از میراث فرهنگی مشاهده نمی‌شود (افخمی، ۱۳۹۵). توجه به ثبت، شناسایی و مستندسازی در این حوزه می‌تواند دستاوردهای مهمی در حوزه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی برای کشور داشته باشد، بنابراین تخصیص بودجه و توجه به این معیارها در تسهیم منابع مالی اهمیت قابل توجهی دارد.

نتایج به دست آمده از رتبه‌بندی معیارها با استفاده از تحلیل سلسله‌مراتبی فازی مشخص نمود ۲ معیار «ثبت ملی و جهانی آثار منقول تاریخی فرهنگی و طبیعی» و «تعداد آثار ثبت جهانی شده»، رتبه‌های اول و دوم در تسهیم منابع مالی را به دست آورده‌اند.

مرمت و حفاظت: این عامل معیارهای تعمیر و مرمت، حفاظت از آثار، اشیای فرهنگی و تاریخی، بناها و محوطه‌ها، موزه‌ها و ... را شامل می‌شود که بر اساس دیدگاه خبرگان، معیار «حفاظت فیزیکی از اشیاء باارزش فرهنگی-تاریخی» به عنوان یکی از معیارهای تسهیم منابع مالی و تخصیص بودجه، مورد تأکید قرار گرفته‌است. تدوین نظام مدیریت حفاظت و نجات‌بخشی آثار فرهنگی (ملموس و غیرملموس) و طبیعی در معرض خطر و یا در شرایط بحران و هنرهای سنتی در حال زوال، همواره یکی از سیاست‌های اصلی وزارت میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری بوده‌است.

نگهداری از میراث فرهنگی بسیار پرهزینه است، به گونه‌ای که بسیاری از جوامع، توانایی تأمین بودجه لازم برای پاسداری

هم‌چنین میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری به عنوان یک صنعت بسیار گسترده، نیازمند برنامه‌ریزی و مدیریت مؤثر و کارآمد است؛ این مهم زمانی تحقق می‌یابد که بر مبنای آمارهای علمی تهیه، تدوین و اجرا گردد و این آمار، به صورت قابل اطمینان، به‌موقع و به‌روز در اختیار بخش‌های مورد نیاز قرار گیرد (رضایی، ۱۳۹۰) بنابراین تأمین و تحلیل داده‌ها، زیرساخت بسیار مهمی در تصمیم‌گیری‌های مدیریت خواهد بود و تخصیص هزینه در جهت تهیه داده‌های مورد نیاز، نیاز ضروری بخش میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری است.

حمایت و تعامل با بخش غیردولتی: در حوزه میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری نهادها و تشکلهایی نظیر اصناف و خانه‌های صنایع دستی، کارگاه‌ها، مراکز غیردولتی، فعالان غیردولتی، سرمایه‌گذاران، انجمن‌ها، شرکت‌ها و استارت‌آپ‌ها و گردشگران نیز دارای اهمیت و نقش بسیار زیادی می‌باشند که وزارت میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، سیاست‌ها و بالتبع اقدامات اجرایی را در زمینه حمایت از این تشکلهای، نهادها و افراد تدوین نموده‌است. از بین مجموعه معیارهای این عامل، تنها معیار «حمایت از نوسازی و تجهیز کارگاه‌های صنایع دستی» بر اساس دیدگاه خبرگان، مورد تأیید قرار گرفت. از مهم‌ترین سیاست‌های این حوزه، ایجاد زمینه‌های لازم برای کاهش اتکاء بخش به منابع مالی دولتی از طریق افزایش مشارکت و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی داخلی و خارجی، تدوین نظام جامع حمایتی (تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای) و تشویقی (مالی و غیرمالی) از فعالان در بخش میراث فرهنگی، طبیعی، صنایع دستی و گردشگری و هم‌چنین حمایت از فعالیت‌های خلاقانه و ابتکارات داوطلبانه در این بخش می‌باشد. یکی از مهم‌ترین سازوکارهای شالوده‌ای در فرایند توسعه، تقویت بخش خصوصی، سازمان‌های غیردولتی و سازمان‌های مردم‌نهاد است و هیچ جامعه‌ای نمی‌تواند فعالیت این تشکلهای و سازمان‌ها را نادیده بگیرد. هیچ جامعه‌ای نمی‌تواند بدون فراهم‌کردن زمینه‌های مناسب برای فعالیت این سازمان‌ها، به سوی توسعه گام بردارد (نوعی و ساجع، ۱۳۹۰) دولت برای گسترش و بهره‌برداری از منافع اقتصادی و فرهنگی میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری نیاز به مشارکت بخش خصوصی و تشکلهای مردم‌نهاد دارد، بنابراین توجه به این عامل در تسهیم منابع مالی در جهت توسعه پایدار، یکی از ضروریات بودجه‌ریزی در وزارت میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری است.

از میراث فرهنگی خود را ندارند (ژانگ^۱، ۱۹۹۲) کم‌توجهی به توزیع مناسب بودجه در جهت مرمت و حفاظت از میراث فرهنگی، این چالش را حادث می‌کند، به گونه‌ای که بسیاری از میراث نادیده گرفته می‌شود (تیموئی و نیاوپان، ۱۳۹۰ و افخمی، ۱۳۹۵).

آموزش و پژوهش و زیرساخت‌های اطلاعاتی: این

عامل شامل برگزاری دوره‌های آموزشی و انجام پژوهش در حوزه‌های میراث فرهنگی، صنایع دستی، گردشگری، تولید، تأمین و تحلیل داده‌های مورد نیاز جهت تصمیم‌گیری‌های سازمانی، تهیه الزامات و مواد مورد نیاز برای آموزش و پژوهش و در نهایت انتشار به صورت کتاب، مقاله و گزارش یا برگزاری همایش‌هایی جهت ارائه دستاوردهای آموزشی و پژوهشی می‌باشد. در بین معیارها، ۳ معیار «انجام مطالعات تخصصی و کاربردی میراث فرهنگی» و «برگزاری دوره‌های آموزش تخصصی صنایع دستی»، «تعداد طرح‌های پژوهشی انجام‌شده» به عنوان معیارهای مؤثر شناسایی گردیدند. از مهم‌ترین سیاست‌های وزارت میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، نهادینه‌سازی ارزش‌های میراث فرهنگی (ملموس و غیرملموس)، هنرهای سنتی و طبیعی کشور، حفظ و تقویت سرمایه اجتماعی از طریق توسعه آموزش‌های رسمی و تخصصی و ارتقاء آگاهی عمومی، مسئولیت همگانی و مشارکت حداکثری مردم در حفاظت و بهره‌برداری خردمندان از آن‌ها می‌باشد.

آموزش و پژوهش سرمایه‌گذاری مفید و عامل کلیدی در توسعه محسوب می‌شود و چنانچه به‌درستی و شایستگی برنامه‌ریزی و اجرا شود، می‌تواند بازده اقتصادی قابل‌ملاحظه‌ای داشته باشد (خدایی و کلانتری خلیل‌آباد، ۱۳۹۱) چرا که آموزش منجر به تشکیل سرمایه انسانی شده و این سرمایه می‌تواند منحنی امکانات تولید را ارتقا ببخشد (سعیدی، ۱۳۹۳). رشد دانش، مهارت‌ها، تغییر نگرش‌ها و توانمندسازی منابع انسانی می‌تواند منجر به رشد اقتصادی در سطح محلی و در ادامه در سطح کشور گردد. استفاده از منافع اقتصادی و اجتماعی میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، وابسته به فن‌آوری‌های ساده بوده و گرایش به سمت بهره‌وری از نیروی کار انسانی دارد. با توجه به این که سطوح کلی سرمایه انسانی در این حوزه، پیرامون آموزش و پژوهش و بر اساس تلفیقی از سیستم آموزش گردشگری با تأکید بر موضوعاتی مانند فرهنگ، خلاقیت محلی جامعه، مهارت‌ها و کارایی نیروی کار شکل می‌گیرد (خدایی و کلانتری خلیل‌آباد، ۱۳۹۱) توجه دولت به آموزش و پژوهش به عنوان محرک سرمایه انسانی و رشد اقتصادی ضروری است.

¹ Zhang, D.

بر اساس دیدگاه کارشناسان و خبرگان، هیچ‌کدام از معیارهای این عامل در زمینه تسهیم منابع مالی مورد توجه قرار نگرفته‌است، بنابراین می‌توان استدلال نمود که وظایف کنترلی و نظارتی در سازمان‌های زیرمجموعه وزارت میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری انجام می‌گردد و هر چند بسیاری از آن‌ها هزینه‌ساز می‌باشد، اما به دلیل ماهیت ذاتی این وظیفه، معیار مؤثری در زمینه تسهیم منابع و اختصاص بودجه در نظر گرفته نمی‌شود.

مدیریت منابع: عامل مدیریت منابع مربوط به میزان بهره‌گیری از منابع انسانی، فیزیکی (ساختمان‌ها و خودرو و تجهیزات مرتبط) و همچنین استفاده از منابع بیرونی در قالب قراردادهای خدماتی می‌باشد که جزء ورودی‌های اولیه هر سیستمی و الزامات حیاتی برای انجام سازوکار ارائه خدمات و انجام عملیات هر سیستمی می‌باشد. با جمع‌بندی نظرات خبرگان مشخص گردید معیارهای «سامانه‌های فعال در سازمان»، «کارکنان (رسمی، پیمانی، قراردادی، شرکتی و امریه)»، «خودروهای سنگین، نیمه‌سنگین و سبک»، «دستگاه‌ها، ماشین‌آلات و تجهیزات اداری»، «تجهیزات فنی و تخصصی»، «عرصه ساختمان» و «اعیان ساختمان» در بین معیارهای مدیریت منابع دارای تأثیر در تسهیم منابع مالی می‌باشند.

هر چند در نظام‌های نوین بودجه‌ریزی نظیر بودجه‌ریزی عملیاتی استقرار بودجه‌ریزی ستانده‌محور است (پورعلی و کاکوان، ۱۳۹۳) اما در سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استفاده از منابع انسانی و همچنین تجهیزات فنی و اختصاصی در کنار ساختمان‌های مورد استفاده، باید در تسهیم منابع مالی به عنوان محرک ارائه خدمات در این سازمان مورد توجه قرار گیرد. علاوه بر این که دو بعد «صرفه‌جویی» و «اثربخشی» را همراه با ابعاد سنتی بودجه‌ریزی مد نظر قرار می‌گیرد. (ابراهیمی‌نژاد و فرجوند، ۱۳۹۰) مطابق با این پژوهش پژوهش آرامش و همکاران (۱۳۹۷) نیروی انسانی و تجهیزات و دستگاه‌های اختصاصی را در تسهیم منابع مالی و تخصیص بودجه مؤثر دانسته‌اند.

تأسیسات و فضاها: فضاهایی نظیر مجتمع‌های رفاهی و گردشگری، بوم‌گردی‌ها، واحدهای اقامتی، موزه‌ها و... به ارائه خدمت در زمینه میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری می‌پردازند و می‌توانند به عنوان عاملی در تسهیم منابع مالی برای ادارات مرتبط در نظر گرفته شوند. بر اساس جمع‌بندی دیدگاه خبرگان، معیار «اسکان در واحدهای اقامتی تحت نظارت داخلی و خارجی» به عنوان معیار مؤثر در تسهیم منابع مالی مشخص گردید. توسعه زیرساخت‌های مرتبط با گردشگری و

تعامل با نهادها و زیرمجموعه‌های همکار: بهره‌گیری از سازوکارهای مدیریت یک‌پارچه به‌منظور گسترش همکاری و هم‌افزایی در فعالیت‌های بین‌حوزه‌ای و بین‌بخشی و افزایش بهره‌وری میراث فرهنگی (ملموس و غیرملموس)، طبیعی، صنایع دستی و گردشگری از اهداف و برنامه‌های اصلی وزارت میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری می‌باشد، بنابراین وزارت و زیرمجموعه‌های تابعه آن، در جهت دستیابی به این برنامه‌ها، در راستای اهداف کلان نظام، نیاز به تعامل و ارتباط با سایر دستگاه‌ها و نهادهای اجرایی دارند که نحوه تعامل با این سازمان‌ها در این عامل مد نظر قرار گرفته‌است. بر اساس تحلیل نظرات خبرگان در بین معیارهای این عامل، تنها معیار «انجام امور پایگاه‌های جهانی میراث فرهنگی» مورد پذیرش قرار گرفته‌است.

برای سازماندهی موضوعات مربوط به میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، سازمانهایی در سطوح گوناگون توسط دولت تشکیل شده و یا وظایف مرتبطی به هر کدام از دستگاه‌های اجرایی واگذار گردیده‌است. از این رو، ایجاد هماهنگی بین فعالیت‌های سازمانهای اقتصادی، اجتماعی، رفاهی یکی از مهم‌ترین چالش‌ها در این حوزه است. در امور مربوط به میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، سازمانهای بسیاری دخالت دارند، که هر کدام ارائه‌دهنده بخشی از خدمات این حوزه هستند که گاهی منافع هر کدام از بخش‌ها دچار تضاد و تعارض می‌گردد. همکاری بین آنها در ارائه خدمات بهتر در سطوح محلی، منطقه‌ای یا ملی یک ضرورت است (حسن‌پور، ۱۳۹۲) و یکی از مهم‌ترین محدودیت‌ها در این زمینه محدودیت‌های مالی است (مصاحبه مدیر کل دفتر امور پایگاه‌های میراث جهانی، ۱۳۹۶؛ مصاحبه مدیرکل دفتر برنامه‌ریزی و بودجه سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، ۱۳۹۷) بنابراین تأمین هزینه‌های مالی و تعامل با نهادهای دولتی می‌تواند در زمینه مدیریت یکپارچه در جهت دستیابی به اهداف توسعه‌ای اثربخش باشد.

کنترل و نظارت: دستیابی به اهداف هر سازمانی بدون نظارت و کنترل امکان‌پذیر نیست و وزارت میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری با اقداماتی نظیر صدور مجوزها و موافقت اصولی‌ها و همچنین نظارت بر فعالیت‌ها و تأسیسات مرتبط این نقش را ایفا می‌کند. نظارت بر خدمات و تأسیسات گردشگری همواره جزء اولویت‌های معاونت گردشگری سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری بوده‌است و هدف اصلی از این کار استانداردسازی خدمات و افزایش رضایت‌مندی بهره‌وران از این خدمات می‌باشد (سمیعی و غیاثیان، ۱۳۹۵).

صنایع دستی با استفاده از مشارکت حداکثری جامعه ذی‌نفعان و با اولویت فعالیت‌ها و مناطق دارای مزیت نسبی هم از مهم‌ترین سیاست‌های وزارت می‌باشد که بر توجه به این عوامل در تسهیم منابع تأکید می‌کند.

در حوزه میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، تنها آثار و یا جاذبه‌های گردشگری موجب تقاضا برای ارائه خدمات و محصولات نمی‌گردد بلکه امکانات، زیرساخت‌ها و شرایط برای دریافت این خدمات برای مشتریان (به عنوان مثال گردشگران) فراهم باشد. (ابراهیم‌زاده و همکاران، ۱۳۹۱) بنابراین توجه به این فضاها و تأسیسات و تخصیص بودجه در جهت بررسی و توسعه این زیرساخت‌ها و همچنین اختصاص منابع مالی بر اساس معیارهای این عامل ضروری است. در پژوهش آرامش و همکاران (۱۳۹۷) به ساختمان‌ها و تأسیسات هر سازمان، به عنوان یکی از عوامل مهم در تسهیم منابع مالی توجه شده و نتایج این پژوهش مطابق با پژوهش حاضر می‌باشد.

اقدامات بازاریابی: طراحی محصولات، انواع تبلیغات (اعم از رسانه‌ای و محیطی)، برنامه‌های ترویج و ترفیع با حضور در نمایشگاه‌ها، بهره‌گیری از فضای دیجیتال در جهت معرفی و ارائه خدمت، صادرات محصولات و خدمات مرتبط با حوزه میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری از مهم‌ترین اقداماتی است که در جهت جذب مشتریان و توسعه اقتصادی هر استان و کشور انجام داد و به عنوان یک عامل مؤثر در تسهیم منابع مالی به آن توجه نمود. در بین معیارهای مربوط به عامل اقدامات بازاریابی، دو معیار «تبلیغ، معرفی و اطلاع‌رسانی جاذبه‌ها و خدمات گردشگری» و «برگزاری و شرکت در نمایشگاه‌ها، جشنواره‌ها و رویدادهای تخصصی مرتبط با گردشگری»، بر اساس نظرات خبرگان مورد تأیید قرار گرفتند. در تدوین سیاست‌ها و اهداف کلان وزارت میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، حمایت از تنوع محصولات گردشگری و صنایع دستی و خلق مزیت‌های جدید به منظور پاسخگویی به بازارهای هدف و بهره‌گیری از روش‌های نوین تبلیغات، بازاریابی و ارائه بسته‌های محصولات گردشگری کشور به منظور معرفی مزیت‌ها و محصولات گردشگری و صنایع دستی کشور، مورد توجه بوده‌است.

هدف بازاریابی میراث فرهنگی، برآورد نیازها و انتظارات مشتریان با فروش محصولات به آن‌ها است. در مورد مقاصد گردشگری، میراث به عنوان منبع و تجارب آن، یک محصول تلقی می‌شود و گردشگران مشتریانی هستند که این تولید را می‌خرند. این رهیافت در حدود دهه ۱۹۸۰ ظاهر شده و به عنوان حامی

مالی و وسیله‌ای برای حفاظت دولت‌ها از میراث فرهنگی شده‌است و درآمد حاصل از این بازدیدها، یکی از مهم‌ترین منابع مالی برای هزینه‌های مرتبط با نگهداری از منابع تاریخی شده‌است. در کشورهای مختلف به‌عنوان مثال در بریتانیا و آلمان، از این راهبرد استفاده شده‌است (کلیمپکه^۱، ۲۰۰۴). در پژوهش پاکدیوری و همکاران^۲ (۲۰۱۱) و اینار و کارین^۳ (۲۰۰۹) بر کسب منابع درآمدی از میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و بر قیمت‌گذاری به عنوان یکی از مؤلفه‌های اقدامات بازاریابی توجه می‌کند.

شرایط منطقه: در کشور ما، گستره متنوعی از جاذبه‌های گردشگری و میراث فرهنگی ملموس و غیرملموس وجود دارد که در بهره‌گیری از مزیت این گستره و تنوع، شرایط زیستی هر منطقه را باید در نظر گرفت. بدیهی است این شرایط نقش مهمی در ایجاد هزینه برای نگهداشت و بهره‌برداری از آثار و جاذبه‌ها دارد که در این عامل به مواردی نظیر مساحت، آب و هوا، اقلیم، جمعیت و همچنین شرایط فرهنگی و مناسبی هر منطقه توجه گردیده‌است. از دیدگاه خبرگان در تسهیم هزینه باید معیارهای «مساحت استان»، «آب و هوا و اقلیم سرزمینی» و «مناسبت‌های خاص هر استان» توجه گردد. در سیاست‌ها و اهداف کلان وزارت نیز مقتضیات فرهنگی، جغرافیایی و تاریخی هر منطقه نیز مورد تأکید بوده‌است.

طبق گزارش سازمان یونسکو با عنوان «تأثیر تغییر آب و هوا در میراث جهانی و صنعت گردشگری»، تغییر آب و هوا به یکی از مهم‌ترین خطرات برای مکان‌های میراث جهانی و همچنین صنعت گردشگری تبدیل شده‌است (بکن، ۲۰۰۸). پدیده‌های طبیعی مانند بارش مداوم و تغییرات جوی و اقلیم، به همراه پدیده‌هایی نظیر هجوم ریزگردها و بادهای ماسه‌ای، آلودگی هوا و باران‌های اسیدی و... باعث تخریب آثار باستانی و میراث فرهنگی می‌شود. علاوه بر این، مبحث تغییرات آب‌وهوا و رابطه‌اش با گردشگری، زمینه مطالعاتی جدید و مجزایی است که در اثر ظهور پدیده رو به رشد تغییرات آب و هوایی اخیراً مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است. آب و هوا و گردشگری به عنوان اجزای اصلی یک سیستم به طرق مختلف بر یکدیگر تأثیر گذاشته و در تعامل با یکدیگر بحث جدیدی به عنوان اقلیم‌شناسی گردشگری مطرح می‌نماید (آروین و شجاعی‌زاده، ۱۳۹۳) به ویژه که در گستردگی پهنه هر استان ممکن است این تأثیرات افزایش یابد. تفاوت‌های فرهنگی و آئینی در هر استان و توجه به مناسبت‌های خاص در هر منطقه نیز برنامه‌ریزی‌ها و

³Einar Bowitz, Karin Ibenhol

¹ Klimpke, Uta

² Penpathu Pakdeeburee, Chaweewan Denpaiboon & Hidehiko Kanegae

تسهیم منابع مالی به طور سالانه مورد ارزیابی و تجدید نظر قرار گیرد و همچنین به عنوان شاخص‌های ارزیابی عملکرد دستگاه و مدیران سازمان‌ها و ادارات میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استفاده شود. بدیهی است هر پژوهشی با محدودیت‌ها و نواقصی روبه‌روست که دست‌اندرکاران امر بودجه‌ریزی، با همکاری پژوهشگران می‌توانند معیارهای مناسبی در جهت توزیع منابع مالی به صورت عادلانه و در جهت اهداف کلان کشور اقدام نمایند.

فهرست منابع

- * ابراهیم‌زاده، عیسی، حافظ‌رضازاده، معصومه و دارابی، مرضیه. (۱۳۹۱). برنامه‌ریزی و مکان‌یابی بهینه تسهیلات و زیرساخت‌های گردشگری شهری با استفاده از GIS؛ موردشناسی: شهر سمنان، نشریه جغرافیا و توسعه، شماره ۳۵
- * ابراهیمی‌نژاد، مهدی و فرچوند، اسفندیار. (۱۳۸۸). بودجه از تنظیم تا کنترل. چاپ دهم، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه (سمت).
- * احمدی، علی‌محمد. (۱۳۸۲)، اصول و مبانی بودجه‌ریزی با تاکید بر بودجه عملیاتی، چاپ اول، همدان، انتشارات نورعلم.
- * آذر، عادل و فرجی ج.، (۱۳۸۱)، علم مدیریت فازی، مرکز مطالعات و بهره‌وری ایران، انتشارات اجتماع، ۱۶۹.
- * آرامش، مسعود. (۱۳۹۷). طراحی مدلی برای بودجه‌ریزی بر مبنای عوامل مؤثر شناسایی‌شده در تسهیم منابع مالی واحدهای استانی مستند بر شرح هزینه‌های مصوب ابلاغی. رساله برای دریافت درجه دکتری تخصصی رشته حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد
- * آرامش، مسعود، معین‌الدین، محمود، دهقان‌دهنوی، حسن. (۱۳۹۷). ارائه الگوی پیاده‌سازی بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد با تکنیک ترکیبی دلفی فازی و فرآیند تحلیل سلسله مراتبی فازی. دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، سال ۷، شماره ۲۶، ص ۱۷۵-۱۸۸.
- * آروین، عباسعلی و شجاعی‌زاده، کبری. (۱۳۹۳). ارزیابی شرایط اقلیم گردشگری شهرشیراز با استفاده از شاخصهای دمای معادل فیزیولوژی PMV و متوسط نظرسنجی پیش‌بینی‌شده PET. فصلنامه جغرافیای طبیعی، سال هفتم، شماره ۶۲.
- * افخمی، بهروز (۱۳۹۵). راهبرد توسعه اقتصادی مبتنی بر میراث فرهنگی، فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان. سال چهارم، شماره چهاردهم، ص ۲۷-۴۸

اقدامات خاصی را می‌طلبد. همچنین یکی از عواملی که در سطح کلان جهت تخصیص بهینه بودجه میان استان‌های کشور نقش مهمی دارد، تخصیص بودجه با در نظر گرفتن شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی و اقلیمی است که ضمن کاهش عدم‌تعادل منطقه‌ای، توسعه همه‌جانبه و حداکثر رفاه اجتماعی کشور را تامین کند و از این نظر، عامل شرایط منطقه، مطابق با پژوهش‌های آرامش و همکاران (۱۳۹۷)، رحمانی‌فضلی و عرب‌مازار (۱۳۹۵) و مقیمی و همکاران (۱۳۹۵) می‌باشد. بنابراین توجه به شرایط اقلیمی و اجتماعی هر منطقه، یکی از معیارهای تخصیص اعتبار برای آن استان و منطقه می‌باشد.

با رتبه‌بندی معیارهای تسهیم منابع مالی مشخص گردد که معیار «آب و هوا و اقلیم سرزمینی» رتبه سوم در بین ۲۴ معیار را به خود اختصاص داده که نشان‌دهنده اهمیت بالای این معیار در تسهیم منابع مالی و اختصاص بودجه میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری به هر استان می‌باشد.

این پژوهش که حاصل اتفاق نظر و خرد جمعی خبرگان بودجه‌ریزی در دستگاه مورد پژوهش و نقطه آغازی برای تعریف یک مدل مناسب بودجه‌ریزی بر اساس تفاوت‌ها و ویژگی‌های خاص هر یک از واحدهای صاحب‌اعتباری است، برای اولین بار در ایران انجام شد تا نقطه شروعی برای طراحی مدلی به منظور بودجه‌ریزی بر اساس عوامل مؤثر در تسهیم منابع مالی شناسایی شده باشد.

پیشنهاد می‌گردد سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزی و بودجه‌ریزان در حوزه‌های مختلف و به‌ویژه حوزه میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری که از نظر قانونی وظیفه اصلاح و بهینه‌سازی روبه‌کنونی بودجه‌ریزی و تخصیص منابع مالی را به عهده دارند، نتایج پژوهش‌هایی نظیر پژوهش حاضر را مورد توجه قرار دهند. بر اساس ماهیت و اهداف اصلی بودجه‌ریزی عملیاتی که منجر به ایجاد مزیت‌ها و رفع چالش‌های نظام‌های بودجه‌ریزی سنتی می‌گردد، پیشنهاد می‌شود در تسهیم منابع وزارت میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، مهم‌ترین وظیفه این وزارت در شناسایی، ثبت، مرمت و حفاظت از میراث باارزش کشور اولویت قرار گرفته و در انجام این وظیفه شرایط اقلیمی و جمعیت‌شناختی هر منطقه و استان مورد توجه قرار گیرد، چرا که شرایط متفاوت فرهنگی و اجتماعی و زیستی، هزینه‌های متفاوتی را نیز می‌طلبد. همچنین در تخصیص منابع به توانمندسازی جوامع محلی از طریق دوره‌های آموزشی و مهارتی، معرفی آثار و جذب گردشگر و سرمایه‌گذاری و به طور کلی اقدامات بازاریابی سازمان‌ها جهت ایجاد سرمایه اجتماعی همراه با افزایش درآمد برای دولت و همچنین ایجاد اشتغال و رشد اقتصادی، توجه شود. همچنین پیشنهاد می‌گردد عوامل مؤثر در

- * پناهی، علی. (۱۳۸۶)، بودجه عملیاتی (در نظریه و عمل)، چاپ اول، دفتر مطالعات برنامه و بودجه مرکز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی ایران.
- * پورعلی، محمدرضا و کاکوان، سعیده. (۱۳۹۳). الزامات استقرار بودجه‌ریزی عملیاتی (مطالعه موردی: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل)، نشریه دانش حسابرسی. سال چهاردهم، شماره ۵۷، ص ۱۹۱-۲۱۷
- * پورعلی، محمدرضا و کاکوان، سعیده. (۱۳۹۵). امکانسنجی استقرار بودجه‌ریزی عملیاتی در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل. فصلنامه حسابداری مدیریت، سال نهم، شماره بیست و هشتم، ص ۹۷-۱۱۸
- * تیموثی، دالن جی و نیوپان، جیان پی. (۱۳۹۰). میراث فرهنگی و گردشگری در کشورهای در حال توسعه، ترجمه اکبر پورفرج و جعفر باپیری، تهران: مهکامه.
- * حافظنیا، محمدرضا (۱۳۷۹). مبانی مطالعات سیاسی- اجتماعی. جلد اول، تهران: انتشارات سازمان مدارس خارج کشور
- * حسن‌پور، محمود. (۱۳۹۲). نگاهی به جایگاه صنعت گردشگری در ساختار نظام اداری ایران و مقایسه آن با برخی از کشورهای پیشرو، مجله نامه اتاق بازرگانی، سال هشتادوپنجم، شماره ۸۰، ص ۵۳-۵۷
- * حیدری، علی؛ امیری، مجتبی و جمور حسین. (۱۳۹۷). نقش عوامل درون‌سازمانی در پیاده‌سازی نظام بودجه‌ریزی عملیاتی: رویکرد مدل‌سازی ساختاری تفسیری (مورد مطالعه: شهرداری تهران). فصلنامه علمی-پژوهشی اقتصاد و مدیریت شهری. ۶ (۲۴): ۱۳۳-۱۱۷
- * رضایی، ناصر. (۱۳۹۰). روش‌های مؤثر گردآوری آمارهای گردشگری. نشریه گردشگری و توسعه، دوره ۱، شماره ۱، ص ۱۷۴-۱۹۵
- * زنجیرچی. م. (۱۳۹۰)، فرایند تحلیل سلسله مراتبی فازی، تهران، انتشارات صناعی شه‌میرزادی.
- * سلیمانی آشتیانی، محمد، (۱۳۸۸). بودجه‌ریزی عملیاتی و استفاده از مدل ABC، معاونت برنامه‌ریزی و امور حقوقی مجلس، ۷۶.
- * سمیعی، سحر و غیائیان، مریم‌سادات. (۱۳۹۴). تحلیل گفتمان مدیران و نخبگان کشور درباره صنعت گردشگری در ایران. فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری، سال دهم، شماره ۳۱، صفحات ۱۸-۲۸
- * عبدصبور، ف. و راوند، م. (۱۳۹۱). الزامات و موانع بودجه‌ریزی عملیاتی سازمان‌ها بر اساس مدل سه‌عاملی شه.
- فصلنامه مدیریت صنعتی. سال هفتم، شماره بیستم، ص ۱۰۹-۱۲۹
- * فروغی، د.؛ حقیقی‌پراپری، م. و رسائیان، ا. (۱۳۹۱). امکان‌سنجی اجرای روش هزینه‌یابی بر مبنای فعالیت در بودجه‌بندی عملیاتی دستگاه‌های دولتی (مطالعه موردی: دستگاه‌های دولتی استان اصفهان). فصلنامه حسابداری سلامت. سال اول، شماره اول، ص ۴۷-۶۲
- * قلی‌زاده محمدحسن، کهن روز امیر (۱۳۹۴) بررسی الزامات بودجه‌ریزی عملیاتی در نظام آموزش عالی کشور، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش کشور، جلد ۲۱ شماره ۱ صفحات ۳۹-۵۹
- * کرامتی، محمدعلی و بیات، فهیمه. (۱۳۹۵) به‌ارزیابی و رتبه‌بندی ابعاد سه‌گانه توانایی، اختیار، پذیرش و مولفه‌های نه‌گانه تاثیرگذار بر اجرای بودجه‌بندی عملیاتی در شرکت‌های آب و فاضلاب ایران، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، سال ۸ / شماره ۹۵، صفحه ۵۹ تا ۷۷
- * مدیر کل دفتر امور پایگاه‌های میراث جهانی. (۱۳۹۶). مصاحبه منتشرشده در حوزه میراث فرهنگی، دسترسی از طریق نشانی <https://www.mcth.ir/news/ID/31637> تاریخ دسترسی: ۱۲ اسفند ۱۳۹۸
- * مدیرکل دفتر برنامه‌ریزی و بودجه سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری. (۱۳۹۷). مصاحبه منتشرشده، دسترسی از طریق نشانی <https://www.mcth.ir/news/ID/39950> تاریخ دسترسی ۱۲ اسفند ۱۳۹۸
- * مقیمی سیدمحمد، پورعزت، علی‌اصغر، دانایی‌فرد، حسن و احمدی، حیدر. (۱۳۹۵). طراحی و تبیین مدل بودجه‌بندی بر اساس شاخص‌های حکمرانی خوب در ایران. فصلنامه مدیریت دولتی دانشکده مدیریت دانشگاه تهران، دوره ۸، شماره ۴، ص ۶۴۵-۶۶۵
- * نجارصراف، علیرضا. (۱۳۸۳). چارچوب بودجه‌بندی برای سازمانهای دولتی بر اساس قیمت تمام‌شده، مرکز توسعه فناوری و نوسازی اداری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛ ۲۱-۱۷.
- * نوعی، غلامحسین، ساجع، لیلا. (۱۳۹۱). نقش سازمان‌های غیردولتی (سمن‌ها) در توسعه پایدار، اولین همایش بین‌المللی، مدیریت گردشگری و توسعه پایدار، دانشگاه آزاد اسلامی مرودشت، استان فارس.
- * واعظ‌قاسمی، محسن، طالقانی، محمد، شفیعیان محسن و بزرگی، فاطمه. (۱۳۹۷). به‌کارگیری رویکرد مدل‌سازی ساختاری تفسیری جهت طراحی مدلی برای بودجه‌ریزی

- (virginia polytechnic institute and state University) november 1555.
- * Pakdeeburee, Penpathu, Chaweewan Denpaiboon, and Hidehiko Kanegae. (2011). "Economic Valuation of the World Cultural Heritage for Promoting Community-based Flood Disaster Management: A Case Study of Ayutthaya Historical Park." *Disaster Mitigation of Cultural Heritage and Historic Cities*, No 5, pp247-254.
 - * Pradana, I. G. A. G., & Supadmi, N. L. (2018). Effects of budgetary participation on performance accountability: Organizational culture, work satisfaction of commitments and organizations. *E-Jurnal Akuntansi Universitas Udayana*, 25(3), 1939-1965.
 - * Sebastian, D.; Becker, T. J.; and P. Skærbæk (2016). "The Translation of Accrual Accounting and Budgeting and the Reconfiguration of Public Sector Accountant's Identities", *Critical Perspectives on Accounting*, Vol. 25, Nos. 4 and 5, pp. 324-338.
 - * Suhartini, D., Riadi, E., & Sari, R. P. (2019). Budgetary consequences slack: Gender perspective. *Journal of Accounting Science*. 3 (1), 37-48.
 - * Syawie, M. F., Saerang, D. P. E., & Pontoh, W. (2016). Influence effectiveness of performance-based budgeting performance control on Bitung City Department of Education, *Jurnal Berkala Ilmiah Efisiensi*, 16(4), 348-359.
 - * Wiguna, L. Y. P., Sukartha, I. M., & Astika, I. B. P. (2017). Budgetary participation in local government official's performance with organizational culture, motivation, and leadership style as moderating variables. *E-Jurnal Ekonomi dan Bisnis Universitas Udayana*, 6(8), 3041-3070.
 - * Yuhertiana, Indrawati & Fatun, Fatun. (2020). Performance-Based Budgeting in Public Sector and Managerial Performance with Leadership as Moderating Variable. *International Journal of Service Management and Sustainability*. 5. 177. 10.24191/ijsms.v5i1.9865.
 - * Zhang, D. (1992), Protecting China's rich heritage of cultural relics. *China Today*, 41 (6): 14-17
- عملیاتی (مطالعه موردی شرکت سرمایه‌گذاری غدیر). فصلنامه علمی پژوهشی دانش سرمایه‌گذاری، سال هفتم، شماره بیست و هفتم، ص ۳۲۰-۲۹۹
- * Aleksandrov, E., Bourmistrov, A. and Grossi, G. (2020), "Performance budgeting as a "creative distraction" of accountability relations in one Russian municipality", *Journal of Accounting in Emerging Economies*, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print. <https://doi.org/10.1108/JAEE-08-2019-0164>
 - * Becken, Susanne. (2008). "Report: The UN 10-Climate Change Conference, Bali:What It Means for Tourism", *Journal of Sustainable Tourism*, Vol. 16, No. 2.
 - * Bowitz, Einar and Karin Ibenholt (2009); Economic impacts of cultural heritage, Research and perspectives, *Journal of Cultural Heritage* 10, pp: 1-8.
 - * Caridad Martí (2019) Performance Budgeting and Medium-Term Expenditure Frameworks: A Comparison in OECD Central Governments, *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice*, 21:4, 313-331, DOI: 10.1080/13876988.2018.1526492
 - * Cooper, R. Activity – Based Costing AND THE Len Enterprise. *Journal of Cost Management*, winter, 1996, P6-14.
 - * Diamond, jack. Performance budgeting: managing the reform process international monetary fund imf working paper. February 128-139 .2003.
 - * Djaelani Yustiana & Subhan (2019). Moderation of organizational commitment to the relationship between budgetary participation and managerial performance in West Halmahera Regency. *Nabelo Account Journal*, 1 (2), 31-43.
 - * Einar Bowitz, Karin Ibenholt. (2009). Economic impacts of cultural heritage e Research and perspectives. *Journal of Cultural Heritage* 10, pp.1-8.
 - * Fatih Deyneli (2019). Does Performance Budgeting System Affect Fiscal Performance in OECD Countries?. *International Journal of Economic Sciences*, Vol. VIII (2), pp. 22-34. , DOI: 10.20472/ES.2019.8.2.002
 - * Isaac, L., (2016). Appraising the Impact of Budgeting and Planning on the Performance of Financial Institutions in Nigeria. *Research Journal of Finance and Accounting*, Vol.5, No.16, pp 12-27
 - * Klimpke, Uta (2004); world Heritage Site designation as factor of change and development: a case study of Quedlinburg, Master Thesis in World Heritage Studies, Brandenburg University of Technology, Cottbus, Germany.
 - * Kurrohman, T. (2013). Performance-based budgeting evaluation through financial performance based on value for money in districts / cities in East Java. *Jurnal Dinamika Akuntansi*, 5(1), 1-11.
 - * Lu, E. Y., & Willoughby, K. (2015). Performance budgeting in American states: A framework of integrating performance with budgeting. *International Journal of Public Administration*, 38(8), 562-572.
 - * Miler, chad. Performance budgeting: a foundation for change in state Economic Development – chad Miler

Accounting Knowledge & Management Auditing

Vol. 11/ No. 42/ Summer 2022

Identifying and Ranking Factors Affecting the Financing of Cultural Heritage, Crafts and Tourism Organization Using the Fuzzy Delphi Method and Fuzzy Analytic Hierarchy Process

Mahdi Zare Bidaki

Accounting Department; Management, Accounting and Economics Faculty; Birjand Islamic Azad University; Birjand; IRAN

Habibollah Nakhaei

Assistant Professor, Department of Accounting, Birjand Branch, Islamic Azad University, Birjand, Iran .

Ghodratollah Talebnia

Associate Professor, Department of Accounting, Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran ..

Mahmoud Moeinadin

Associate Professor, Department of Accounting, Yazd Branch, Islamic Azad University, Yazd, Iran

Abstract

Performance-based budgeting is the latest reform model of budgeting introduced in Iran, and there is no doubt about its necessity to improve the management of government agencies. In recent years, the emphasis has been on this subject. These assertions chiefly addressed in paragraph (c) of Article 7 of the Sixth Development Plan Act, expressing the selected budgeting system. Therefore, the present study dedicated to identifying and ranking the practical factors in the allocation of resources of the Cultural Heritage, Crafts, and Tourism Organization.

In the current research, the first step is to integrate the experts' subjective knowledge, by conducting library studies, various sources of funding have been prepared, and primary factors were identified by consensus on the five experts (as Delphi Initial Panel). In this research, as the first step to integrating and gathering subjective knowledge and by conducting library studies, various sources are provided based on the approved budget (by-laws for creation, modification, completion, rating, and grading of tourism facilities and their supervision) and the initial identified factors, by consensus of 5 experts (as the Delphi Initial Panel) are put into discussion.

Eventually, the practical factors in the Financial Resources were divided into 130 factors and 10 categories. Furthermore, in the next step to identify the aforementioned practical factors using the Fuzzy Delphi technique and consensus of experts (as Delphi secondary panel), their influence on the distribution of financial resources was investigated. Finally, 24 components were selected as the final factors affecting the allocation of funds and were ranked using the Fuzzy Analytic Hierarchy Process. These criteria were ranked using fuzzy Analytical Hierarchical analysis technique, which is the most important criterion in sharing the 3 criteria of "national and global registration of cultural and natural historical monuments", "number of global registration works" and "climate" as the most budget allocation were identified.

Keywords: Budgeting, Cultural Heritage Organization, Handicrafts & Tourism, Fuzzy Delphi, Fuzzy Analytic Hierarchy Process